

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 5

Årgång 66

2011

Foto Monica Brunnegård

Höstträff för hembygdsfolk

sidan 14

Profilen - Ingemar Lorentzon

sidan 16

Hänt på bögda...

sidan 24

Foto: Charles Hammarsten

HKH Kronprinsessan Victoria

Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Innehåll

Eva hjälper oss med kulturarvet.....	3
Tankar i tiden	4
Bildoktorn i Essunga.....	5
Möte med en rotkonstnär	6
Prins offrades vid Finnestorp?	7
Vacker byggnad kompletterar museum.....	8
Styrelsen gästade Timmele	8
I Hassle är kyrktornet åt fel håll.....	9
Toarpstös tuffare än Peter den store.....	10
Smått och gott månad för månad	11
Helt naturligt - Ger hjärtat ro	12
Tårtkalas med festlig inledning.....	13
Bred verksamhet presenterades	14
Profilen - Ingemar Lorentzon.....	16
Resa med djävulen	18
50-årsjubileum firades stort.....	18
Mats är ingen samlare - han bevarar	20
Bäst före eller för evigt	22
Smörkylaren Glaciär	23
Hänt på bögda	24
Läsvärt i korthet	30
TV-antennen.....	32

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Eke-
hagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Rydins Tryckeri
AB, Nossebro.

Utgivningstider är 22-28 febr, 25-28pr, 24-30 juni, 24-30 aug,
26-30 okt, 24-28 nov.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

ISSN 0346-4954

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 66
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2011 150:-

Vari från kommer artiklar i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka
48. Manusstopp har redan passerat.

Författarna i denna skrift är själva ansvariga för
innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller
sig rätten att korta och redigera insänt material. Om
inget annat anges, är artikelförfattaren också foto-
graf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt
av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som
önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras
på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som
godkända för publicering på vår hemsida.

Eva hjälper oss med kulturarvet

Eva Löfgren skall hjälpa oss att utvecklas och ta vara på hembygdsrörelsens resurser.

I frontlinjen för arbetet med hembygden och dess kulturarv får vi en ny Eva vid sidan av förbundsordföranden Eva Bergström Hyenstrand och kanslisten Eva Mann. Eva Löfgren, nu bosatt i Mariestad, är en välutbildad

västgötska med rötter i Vänersborg som under sex månader skall hjälpa oss att utveckla och ta till vara all kunskap och resurser som finns i förbundet.

Eva skriver här en kort presentation av sig själv där hon berättar om att hon ser fram emot mötena med alla kunniga och intresserade människor i hembygdsrörelsen. Under perioden 1 oktober 2011- 31 mars 2012 kommer jag att arbeta halvtid med förstudien Aktiv hembygd som Västergötlands hembygdsförbund har fått medel för att genomföra. Som jag uppfattar uppdraget handlar det om att försöka ringa in och synliggöra de resurser som finns i föreningarna, och därifrån ta reda på vilka behov av nätverk och utbildning medlemmarna själva identifierar. Förstudien ska göras i samarbete med Vuxenskolan och i arbetet ingår att anordna en kurs som kommer att erbjudas föreningarna.

När det kommer till min bakgrund är jag västgötska uppvuxen i Vänersborg och har tillbringat större delen av mitt snart 40-åriga liv i Göteborg. I bagaget finns flera års arbete som byggnadsantikvarie i offentlig sektor och under senare tid har jag också undervisat på universitetet och skrivit en avhandling om svenska tingshus. För tre år sedan flyttade familjen till Mariestad där jag idag arbetar som konsult, bland annat är jag redaktör för Svenska byggnadsvårdsföreningens tidskrift Byggnadskultur. Det roligaste med mitt jobb, vid sidan av att sitta på landsarkivet och kliva omkring på tingshusvindar, är mötet med alla kunniga och engagerade människor. Det ser jag mycket fram emot i det här uppdraget

Tågens avtåg

En trist höstfredag för 50 år sedan rullade sista tåget mellan Axvall och Skövde. Kanske hade officersfruarna 1961 kommit på bättre metoder att få hem sina karlar på. Det påstås nämligen att järnvägen kom till för att officerarnas fruar ansåg att gubbarna alltför gärna dröjde sig kvar på hea (Axevalla hed alltså) istället för att komma hem.

Banan öppnades 1904, då Axevalla hed ännu hörde till de bäst försvarade områdena i landet. Hea var så

älskad att officerarna gärna stannade kvar där för att umgås i glada vänners lag till fruarnas förtret. Och redan då var fruarna starkare än försvaret, så denna vackra lilla banstump drogs över berget.

Axvall förlorade inte bara Skövdebanan denna onådens år 1961, redan på våren samma år försvann sträckan till Stenstorp, som byggts redan 1874.

Hans Menzing

Ett barns fundering

I Sverige har vi nästan inga slavar längre. De få som finns är lärare.

Anton, 6 år

Tankar i tiden ...

Vi är civilisterna

De viktigaste frågorna är lokala. Det är när människor möts och lär känna varandra som utveckling uppstår. Internet med hemsidor, e-post och sociala medier i all ära, i den mening kontakterna där leder vidare till något viktigt, är det alltid till personliga möten.

Svaret på de stora frågorna

Svaren på några av samhällets stora utmaningar finns därför i det lokala. Integration av nya svenskar lyckas när vi känner igen varandra, när vi säger hej och småpratar en stund om barn, väder, miljö och lär känna platsen där vi bor. Omställning till ett hållbart samhälle utgår från mitt och ditt val av middagsmat på ICA, om vi åker bil eller tåg eller väljer äng istället för gräsmatta i trädgården.

Politiken (eller medias bevakning av den) handlar om styrmedlen. Det är beslut hit och dit, det är piska och morot. Men ingenting lyckas på allvar om man inte får människor med sig av egen vilja.

Vi är proffs på möten

Jag menar att folkrörelserna kan göra mer i de stora samhällsfrågorna. Helt enkelt för att vi är proffs på möten. Vi har det ideella engagemanget, närvaron i det lokala och resurser för personliga möten. Den nuvarande regeringen har valt att tala om civilsamhällets betydelse. Det är förmodligen ofrånkomligt; en insikt om politikens begränsningar och beroendet av samspel med engagemanget hos människor som har kraft att skapa mervärde.

Jan Nordwall är generalsekreterare i Sveriges Hembygdsförbund.

Det är bra, vi är civilisterna. Men hembygdsrörelsen likväl som andra folkrörelser ska värna sitt oberoende. Vi ska ta vårt ansvar i viktiga samhällsfrågor, men förbehålla oss rätten att göra det på vårt sätt.

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Hjälps åt. Vi har det ideella engagemanget, närvaron i det lokala och resurser för personliga möten.

Bildoktorn i Essunga

Bosse Bildoktorn Andersson och Essunga Hembygdsförenings Thomas Eriksson är mycket nöjda med dagen. *Foto: Linda Essunger-Tallberg*

Framåt eftermiddagen klarnade det upp och blev cabrioletväder, för detta års Västgöträff i Essunga handlade mycket om bilar. Som sig bör fanns det åtskilliga vackra gamla exemplar av Västergötlands egna bilar bland veteranbilarna, och på plats där fanns också Bosse Bildoktorn Andersson, ständigt omgiven av bilentusiaster som pratade kamaxlar, cylindervolymer och annat viktigt. Västgöträffen med anor från 1947 lockade som vanligt mycket folk till området nära Essunga kyrka, så hembygdsföreningens ordförande Annica Eriksson och de andra som slitit för att vi besökare skulle trivas, kunde känna sig nöjda. Dagens dragplåster var alltså Bosse Bildoktorn, som uppflugen på ett rejält stenbord, kåserade om sitt älsklingsämne och svarade på otaliga frågor, men också deltog under hela dagen som sakkunnig presenterator bland veteranbilarna. Smedjan, som startades av Johan Svensson redan 1923, blomnade upp för en dag med Erling Nordgaard, Glossbo, och Stefan Johansson, Nossebro, som smeder. Årets kulturstipendiat, Madelene Johansson, sjöng vackert och populärt inför hemmapubliken liksom Fredrik Jonasson med Jonatan Hiller vid pianot. De medverkade också vid gudstjänsten i kyrkan. Vidare framträdde Essunga folkdanslag som vanligt, medan Monica Galle ägnade sig åt retro i form av bruksföremål och kläder från 50- och 60-talen. Sparbössor, gamla bilmodeller och vykort hörde också till det som kunde beundras.

Lämpligt nog gick första pris för vackraste veteran ekipaget till västgötska fordonet Volvo Amazon Combi 69 med K-märkt plastbåt (Sveriges första) på släp, ägt av Anette Österlund och Jan Olsson, Fristad. Andrapris: Packard 37, ägd av Jonas Ternell, Långared, och tredjepris

Madelene Johansson med musik av bland annat Benny Andersson.

Essunga folkdansare lyste som vanligt av glädje när de dansade.

Lotus Europa 67, ägd av Hans Bahrenfuss, Essunga.

Huvudrollsinnehavaren Bosse Bildoktorn blandade teknik med humor i sitt kåserande kring allt ifrån silvertejpen och kopparpastans betydelse till enkla uppmaningar som att tuta minst en gång om dagen så tutan säkert fungerar den dagen den behövs. Frågestund för publiken blev det förstås och på frågan kring vilket som är bäst när man fått motorstopp och ska bogseras, om det är att frun bogserar eller om det är att frun sitter i bilen bakom och styr, svarar Bosse med ett leende att man ska vara rädd om äktenskapet och säkrast i det läget är nog ändå att ringa en vän och be om hjälp.

Hans Menzing

Västgötabygden 5:11

Möte med rotkonstnär

Bergshistoria kan formas på många sätt. Birger Janssons är både unikt och fantastiskt.

En dag i början av 1960-talet mötte jag en man med en säck på ryggen uppe på Hunneberg. I mitt skogsmananit undrade jag myndigt vad som fanns i säcken.

- De e la bara nôka vepinnar.
- Och var har du plockat dom?
- Lite här och var.
- Och vem har lovat det?
- De har kronjägarn.
- Ja, det säger alla.

Bättre förutsättningar kunde första mötet med vännen Birger Jansson ha haft. Under korsförhöret hade Birger öppnat säcken och tagit upp en grenstump.

- Ser du va de här e?
- Jaa, de e en tallrot.
- En tallgren, ser du inte va de e, de e allt e rådjur också.

Birger håller för delar av grenen och plötsligt ser jag vad han menar.

Jag blev fascinerad av Birger både som människa och av hans märkliga förmåga att fånga naturens under i rötter och grenar. Jag blev en trägen besökare på hans lilla utställningslokal, inrymd i en gammal ladugård, som han flyttat hem på tomten. Birger sålde av princip aldrig sina verk. Inte ens när en grupp japaner, som kommit med buss från Stenaline, tog fram checkböckerna, var villiga att betala ”vad som helst”. Jag hjälpte honom lite och fick en dag ett av bergens sagoväsen. Det har hedersplats på bokhyllan.

Så kom den efterlängta frågan.

- Har du lust att följa med ut en dag.

Här fick jag flera exempel på hans vidunderliga förmåga att urskilja naturens alla former av varelser och sagoväsen.

Ute på ett hygge tvärstannar Birger och tittar intensivt på en rotvälta tjugo meter bort. Där jag såg ett virrvarr, går han rakt på och sågar med sticksågen ut en bit som snart blev en gracil danserska.

Hembygdsföreningen får en donation

Birger började bli krasslig och talade om att han ville skänka ladugården med sin samling till Domänverket. Han ville återbörda sin fångst för att bevaras och visas vid Bergagården uppe på Hunneberg. Jag avrådde honom, då vi på den tiden inte hade resurser att sköta och visa samlingen. Jag föreslog i stället att Hembygdsföreningen vore den lämpligaste förvaltaren.

Efter ett antal kringelikrokar bestämde sig Birger några år senare. Västra Tunhems Hembygdsförening hade glädjen att ta emot ett gåvobrev på en helt sagolik

En naturlig dansös.

samling omfattande sexhundra föremål. Föreningen stod nu inför en stor och ansvarsfull uppgift, att skapa en värdig ram runt konstverken.

En ”Rotutställning” byggs

Ur föreningens fonder investerades tvåhundra tusen kronor i ett nybygge vid Hembygdsgården. Exteriören, en enkel gammaldags gårdsbyggnad, är väl inpassad i hembygdsmiljön. Ett tiotal frivilliga med Bertil Sandblom, Stig Knutsson och Harry Persson i spetsen möjliggjorde bygget. Dåvarande styrelsemedlemmen, Mari Johansson vid Uddevalla Museum, medverkade till en värdig utformning och till temainriktad exponering av urval ur kollektionen. Delar byts ut då och då. Den 27 juni 1999 invigdes utställningen som nu utgör ett värdefullt inslag i föreningens strävan att bevara och levandegöra vår bygd.

Samlingen visas i samband med aktiviteter vid Hembygdsgården och efter bokning till Ekoparksinformation, tfn 0521 72 23 50, eller direkt till föreningens sekreterare,

Harry Person, tfn 0520 42 10 67. Även enstaka besökare är välkomna.

Vem var han

Birger Jansson var född och uppvuxen i den gamla kalkarbetarbyn Floget intill västsidan av Hunneberg. Han var tillsammans med sina bröder tredje generation i kalkbrytningen under Nygårds egendom, tills verksamheten upphörde på 1940-talet. Birger föddes 1912 och avled 1997 i en ålder av 84 år.

Text Göran Söderström

Foto Sven Hall

Bä du lilla Bä, du töta du lala lilla Bä

Lisa och Ville de har ett litet lamm,
de tvättar det med såpa, de kammar det med kam.
Och Lisa hon är fyra men Ville bara två
och allt vad Lisa gör, det gör Ville också.

Lisa hon tar lammet och lägger i sitt knä
och smeker det och viskar: "Bä du lilla Bä, du söta,
du rara lilla Bä".

Och strax tar Ville svansen och lägger i sitt knä
och smeker den och viskar: "Bä du lilla Bä, du töta du
lala lilla Bä".

Dikt ur Sörgården av Anna Maria Roos

Foto Privat

Prins offerades vid Finnestorp?

Sommarens utgrävning gav åter en mängd fynd från offerplatsen vid Finnestorp vid Lidan. I samband med fältslag för cirka 1 500 år sedan offerade segrarna vapen och andra föremål som tack. Men även människor offerades, och kanske rentav barn. I alla fall har man funnit både detaljer som verkar ha suttit på en mycket liten häst, liksom en så liten spjutspets att den verkar ha ägts av ett barn. Så kanske har en liten "prins" med häst och vapen offerats.

Men detta är förstas bara gissningar, exakt vad som hände vet man naturligtvis inte. Utgrävningarna beräknas fortsätta nästa sommar och sedan blir det tid att summera alla fynden och försöka dra slutsatser av dem.

Hans Menzing

Styrelsen gästade Timmele

Lars Neuman berättar för styrelsen om Timmele förr.

Förbundsstyrelsens augustimöte hölls i Timmele vackra gästgivaregård från 1700-talet. Dessförinnan besågs modellen av Timmele före skiftet på 1800-talet. Ordföranden i Timmele hembygdsförening Lars Neuman berättade om arbetet med modellbyn, som ligger alldeles nära kyrkan och gästgivaregården. Mycket har förstås försvunnit och förändrats genom åren, men fortfarande kan man se modellhus som går att placera i verkligheten en bit bort. Ett förträffligt sätt att berätta om gamla tider för exempelvis skolbarn.

I en paus i sammanträdet berättade kassören i både hembygdsförbundet och Timmele hembygdsförening, Hugo Isaksson, om bygden, gästgivaregården och föreningen. Vid mötet diskuterades bland annat sammansättningen av förbundets arbetsgrupp för utvecklingsfrågor.

En vacker byggnad kompletterar Stora Mellby Mekaniska museum

Bjärke Hembygdsförening har två stödjepunkter i verksamheten: Hembygdsgården i Gräfsnäs slottspark och Stora Mellby mekaniska museum. Grunden till det senare är en verkstadsbyggnad från början av 1900-talet. I denna har tillverkats allehanda bruksföremål som kvarnar, tröskverk, komponenter till tändkullemotorer och skruvstycken. Den sista tiden före nedläggningen 1994 gjorde man armeringsbockare och utförde reparationer för traktens folk

År 1994 övertog Hembygdsföreningen verkstaden och låter den minna om tidigare arbetsmetoder. Maskiner, drivremmar, motorer och andra inventarier har inte ändrats sen den förra ägarens tid.

Med verkstadslokalen som bas utvecklas verksamheten hela tiden. I en närliggande byggnad ”Klubbhuset” har en lokal för utställningar inretts och en verkstad för renovering av veterantraktorer och andra äldre maskiner har byggts, liksom en garagelänga för iordningsställda traktorer.

Nu har ännu en byggnad tagits i bruk. Den kan rymma veteraner av olika slag och inte minst museets ögonsten en

täckdiktningssmaskin tillverkad av legendaren Helge Larsson.

Den 4 september visades byggnaden för de omkring 20-tal sponsorer, med Sparbanken Alingsås och Bjärke Lions i spetsen, som ekonomiskt tryggt bygget. De närvarande fick se en vacker och funktionell skapelse helt i trä. Taket är upphöjt i mitten med ljusinsläpp på båda sidor. Längs sidoväggarna kan renoverade veterantraktorer

och hemmagjorda så kallade Epa-traktorer ställas ut. I mitten kommer täckdiktningssmaskinen att trona. Cirka 2.500 ideella arbetstimmar har kunniga och entusiastiska krafter lagt ner för att skapa denna funktionella skönhet. - Vi hoppas att kunna ha mera öppet framöver, än vi haft tidigare. Och välfyllda bussar och andra grupper hoppas vi ska hitta till vårt museum. Vi känner oss mer kompletta nu med vår nya visningslokal som ett blickfång, säger Börje Gustavsson idéspruta och samordnare av verksamheten.

*Text Roland Antehag
Foto Börje Gustavsson*

I Hassle är kyrktornet åt fel håll

När vi västgötar beger oss till grannlandskapet Värmland passerar vi Hassle kyrka strax efter att vi lämnat E20 för att åka Inlandsvägen, riksväg 26. Har Du tänkt på att kyrkan i Hassle är lite annorlunda? Nästan alla kyrkor har tornet mot väster, men inte Hassle kyrka. Här är tornet åt öster. När vi åkte vägen en gång i somras stannade vi till för att kolla. När jag gick kyrkogången fram möttes jag plötsligt av en skylt; Tillträde för obehöriga förbjudet. En sådan skylt hade jag aldrig sett utanför en kyrka tidigare. Men jag hade tur, jag träffade på en trevlig kyrkvaktmästare. Jag frågade om skylten och jag frågade om tornets placering.

Välkommen in

Vi går in i kyrkan, sa hon, så kan vi kolla i broschyren över pastoratets kyrkor. På vägen in i kyrkan berättade hon, att putsen på tornet håller på att ramla av och för att det inte skall hända någon olycka har vi satt upp avspärningen, men in i kyrkan är alla välkomna bedyrade hon. Kyrkorummet är som en stor katedral och att värma den vintertid är inte realistiskt utan vi kommer att vinterstänga några av pastoratets kyrkor. Men tornets placering hittade vi ingen förklaring på, men jag fick rådet att ringa till kyrkoherden.

Stiftsantikvarien

Undra om det finns fler felvända kyrkor i stiftet? Jag ringde Inga-Kaja Christensson som är stiftsantikvarie i Skara stift och hon berättade att det finns fler felvända kyrkor i stiftet. Men varför det är så, det kunde hon inte säga med säkerhet, hon har hört lite olika förklaringar. Dels kan det bero på markförhållandena, men på en del håll tror man att det berodde på att ingången i kyrkan borde vara nära landsvägen. Men hur det är i Hassle det visste hon inte säkert. Har Du pratat med kyrkoherden, frågade hon.

Kyrkoherden

Jag lyfte luren och ringde kyrkoherden i Lyrestad Charlotte Holmgren. Hon fick samma frågor som stiftsantikvarien. Att kyrktornet sitter fel i Hassle lär bero på markförhållandena har kyrkoherden fått lära sig. Innan jag ringde till kyrkoherden kom det ett mail från Inga-Kajsa Christensson som innehöll en liten kyrkoberivning om Hassle kyrka. Där framgick att man fått renovera kyrkan flera gånger. Jag frågade om skylten nedanför kyrktrappan. Vid en tidigare renovering hade man använt ett putsbruk som inte innehöll så mycket kalk som det borde

Hassle kyrka är en av de få som har tornet åt öster.

varit och därför spricker putsen och stora bitar faller ner. Att renovera tornet är högprioriterat, men vi har många kyrkor i pastoratet och tyvärr har vi inte obegränsat med pengar i kassaskrinet. Men även kyrkoherden hälsar alla välkomna trots skylten,

Varför är tornet åt väster?

Anledningen till att tornet är åt väster är att när man går in genom dörren och går fram mot altaret, då går man mot Guds öppna famn som är ljuset och eftersom ljuset kommer från öster är det logiskt att altaret, Guds öppna famn, är i öster.

Vårt sista vilorum

En annan sed är våra gravar. Har Du tänkt på hur de flesta gravarna är placerade på en kyrkogård? De är också placerade i öst-västlig ritning. Traditionen säger att när kistan sänks i graven skall huvudändan vara åt väster. Det är en gammal symbol i detta. På uppståndelsens dag när vi vaknar upp i våra gravar och sätter oss upp, då blickar vi mot öster, Guds öppna famn.

På en del kyrkogårdar finns det gravar i nord-sydlig riktning. På Ornunga kyrkogård finns det några sådana gravar. Vid en begravning i augusti i år öppnades en av dessa gravar och kistan placerades tvärs över graven för att kistan skulle kunna placeras rätt. Om man följer denna gamla sed på alla kyrkogårdar, det vet jag inte. Tänk vad mycket man kan få lära sig om man gör en paus och träffar en trevlig kyrkvaktmästare.

Leif Brunnegård

Toarpstös tuffare än Peter den store

Katarina, en vanlig flicka från Toarp?

Den fattiga och föräldralösa flickan från Toarp i Västergötland som blev kejsarinna, maka till Peter den store, mannen som skapade det moderna Ryssland. Visst är det en romantisk och söt historia av bästa veckotidningsmärke. Men kanske är det lika rätt att tala om den stackars flickan som drabbades av krigets våldtäkter och gick som en vandringspokal bland segerherrarna.

Ännu för 60 år sedan kunde man se huset i Germundered där den blivande kejsarinnan växte upp, men sedan revs det och ersattes av en modernare bostad. Här föddes flickan Katarina som dotter till regementskvartermästaren Johan Rabe och hans hustru Eisabeth. Två år senare dog Johan medan Elisabeth flyttade hem till Lettland igen med sina barn. Förmodligen dog även hon kort därefter och Katarina hamnade i en prästfamilj.

I 20-årsåldern gifter hon sig med en svensk dragon vid namn Johan Cruhs eller Kruse. I de mest dramatiska berättelserna skall Katarina redan samma kväll rövats bort av ryska trupper, varpå makarna aldrig mer ser varandra. Hon hade tur trots allt, hon hamnade inte hos en grupp soldater som förmodligen dödat henne efter en massvåldtäkt. Istället blev hon trofé hos en officer som

uppskattade henne. Tills en högre officer fick se Katarina och krävde att få överta henne. Så går hon som en vandringspokal uppåt i graderna tills hon blir älskarinnan till furst Alexander Mensjikov. Kanske hon hos honom rentav upplever kärlek, men vad hjälper det när en tsar Peter på besök kräver att få henne.

Ingen sagoprins

Visst är det som en saga – en föräldralös, bortrövad flicka blir tsarens älskarinna och så småningom hans kejsarinna. De får tillsammans minst åtta barn, varav dottern Elisabeth också blir rysk kejsarinna. Men Peter den store är, trots namnet, ingen stor människa. Han är grym, obalanserad och svårt misstänksam. Han avrättar mängder av motståndare, och hjälper gärna till i Moskvas många tortyrkammare att plåga misstänkta.

Hans egen son (dock inte med Katarina) avlider efter tortyr beordrad av Peter, och mot slutet väcks hans misstankar även mot kejsarinnan. Så Katarina har nog tur att Peter dör först. Nu kan hon ta över makten med hjälp av sin förre älskare, furst Mensjikov. Så kanske blev hon lycklig till slut, men hon dör redan efter två år.

Inte populära

I officiella historieböcker avfärdas alla tankar om att Katarina i själva verket skulle ha varit svensk, men vi svenskar var ju inte populära i Ryssland vid den här tiden då Karl XII var landets farligaste fiende. Däremot finns dokument från mer eller mindre samtida personer som intygar att hon kom från Toarp.

Och kanske finns här förklaringen till att den kloka gubben Sven i Bragnum, som till och med Linné visade viss aktning för, i yngre år prisats av ryska hovet för sina sjukvårdande insatser. Om kejsarinnan hette Katarina och kom från Toarp var de ju nästan grannar hemma i Västergötland.

Hur som helst så tyder mycket på att kejsarinnan kom från Boråstrakten, men någon riktig sagoberättelse är det nog inte. Möjligen för tsar Peter, som lätt knäcktes av motgångar och var helt utslagen när turkarna vid ett tillfälle hade honom i en fälla. Katarina lugnade som så ofta sin make och gjorde dessutom upp med turkarna. Möjligen mutade hon dem med sina många juveler, och lyckades med kvinnlig list uträtta det Peter inte klarade med sina arméer.

Hans Menzing

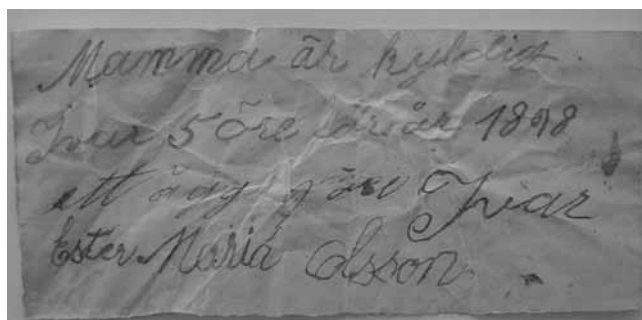
Besök hos mina grannar

En vacker dag i maj besökte jag grannarna i min hemby för att dela ut årets programblad och sälja medlemskap i Timmele Hembygdsförening.

Först besökte jag min nyinflyttade granne. Istället för välkomstblomma gav jag honom ett medlemskap i föreningen. Vi pratade en god stund i solen lutade mot hans stenmur. Så fortsatte färden runt i byn. Besöken tog längre och längre tid. Jag hamnade vid köksbordet, i syrenbersån och i solen utmed stugväggar. Vi pratade om allt från väder och programpunkter till livets stora existentiella frågor. Det tog mig sex timmar att besöka elva fastigheter! En mycket givande dag.

Det händer ibland att folk inte har kontanter eftersom man handlar det mesta med betalkort. Men när det finns barn i familjen ordnar det sig. De har både slantar och sedlar, som föräldrarna lånar för att betala medlemsavgiften.

Att föräldrar lånar pengar av barnen är inte nytt. När min man och jag inredde vinden på vårt gamla soldattorp, fann vi mycket bland sågspånet i trossbotten. Vi hittade ett djurkranium, en blodig stor kniv, tidningar, brev, tygtrasor med mera. Bland allt detta fanns en liten handskriven lapp med texten:

Historia. En liten lapp kan också vara historia.

Mamma är kyldig
Ivar 5 öre för år 1898
ett ägg 7 (alt 9) öre Ivar
Ester Maria Olsson

Vid en titt i utdraget från Soldatregistret för vårt soldattorp står det att Johan Olsson född 1861-05-26 städslades som knekt på Korsberga i Yttre Vång år 1881. Han är registrerad som den siste knekten och systemet upphörde år 1904.

*Ann-Britt Gard Börjesson
Timmele*

Smått och gott månad för månad

I vårt förra nummer inledde vi en serie som vi kallar Smått och gott månad för månad. Första avsnittet handlade om september och oktober, nu handlar det om november och i nästa nummer blir det december, januari och februari.

November

Månadens namn kommer från latinet och betyder den nionde månaden, men är den elfte i vår nuvarande kalender. Dess gamla svenska namn är Vintermånad. November börjar alltid på samma veckodag som mars och om det inte är skottår även samma veckodag som februari.

Novemberhimlen är ofta blygrå. Blåsten är snål, det är disigt och regnet smådroppar. Efter en stormig dag finns knappt ett löv kvar på träden. Men hösten är ingalunda den avdöende tid som man kan tro utan förnyelsens tid. Under hösten mognar skott, knoppar och frön som till våren slår ut och gro.

I november bör innanfönstren vara putsade och isatta. Ett äldre alternativ till vadd är Fönsterlav.

Fönsterlaven (latin *Cladonia stellaris*) är allmän i hela landet, men sällsynt i Skåne. Den kallas även vitlav och känns igen på sitt kuddlika växtsätt. Fönsterlaven suger upp fuktighet och är dessutom dekorativ. Nu för tiden används den mest som dekoration i julgrupper och begravningskransar. Hade vi haft renar här i Västergötland hade de med förtjusning ätit denna lav. I äldre tider samlades den in som foder åt korna.

Om Anders (30 november) braskar, ska julen slaska. Slaskar däremot Anders kan man hoppas på grannt julväder. Anders siar också om hela vinterns väder: Om stubben bär hatt (snö) Andersmässenatt, är vintern satt och står sig till Vaffenatt (Vårfrunatten 24 mars).

*Ann-Britt Gard-Börjesson
Timmele*

Källor:

Hallbert, Britt-Marie: Årspraktika utgåva 2008
www.sv.wikipedia.org

Dödad vid dörren

Alldeles invid husdörren överfölls en nioårig gosse av två vargar vid 10-tiden på förmiddagen den 12 januari 1763. Trots mammans skrik släpades pojken bort och när grannar skyndade till var han redan död och vargarna hade hunnit äta upp ena låret. Det berättar prosten Nils Carlenius i Hova i en tjänsteskrivelse till landshövdingen.

Jag har moderniserat hans språk för att det skall vara lättare att förstå, men jag hoppas att hans upprördhet går fram. Prosten Carlenius har just skrivit klart sitt brev och skall underteckna det när en skärrad församlingsbo störtar in och berättar om den hemska händelsen. Tyvärr får vi inte veta mer, var pojken på väg hem när han överfölls eller lurpassade vargarna på honom när han kom ut? Tydligt var mamma också ute, men klarade sig. Och torpet kan inte ha legat så långt ifrån bebyggelsen eftersom grannarna hör ropen och skyndar till.

Blev beten

Vargen hör till de mest hatade djuren i Sverige, trots att det är ytterst sällan någon blivit skadad eller dödad av vargar. Hundar är betydligt farligare. Men i Hova dödsbok berättas det om lille Nils som med sin ensamstående mamma bodde på Kolaretorpet när han dödas av varg 1763, och där talas det om beten. Och det låter konstigt, inte fanns det väl några djur som betade i skogen mitt i vintern och som sågs till av en vallgosse? Men när jag kollar ordentligt framgår det att prosten är god västgöte och inte skriver att pojken blivit biten av vargar, utan blivit beten.

Bäst information om vargar i Tiveden hittar man i Hans Lidmans klassiker Gudanatt. Dagar och nätter

Skrämmande konst. Varglapparna på Vadsbo museum skulle en gång hjälpa till att hålla vargstammen nere.

i Tiveden. Det är där uppgifterna om prostens noteringar kring dödsfallet finns i ett brev till landshövdingen.

20 000 vargar

Där kan man också läsa mycket annat om vargskräcken i denna del av Västergötland. Så fick en engelsk besökare, ambassadören Whitelocke, som passerade här i december 1653 veta att det fanns 20 000 vargar här, utöver björnar och andra vilddjur. Andra uppgifter talar om 10 000

vargar, och även det är förstås överdrivet.

Men i statistiken över skjutna vargar ligger Skaraborg bland de vargrikaste områdena i riket, och majoriteten av de vargarna hade förstås dödat just i Tiveden. Fast skjutna vargar är kanske inte alltid rätt ord. Här verkar ofta djärva – eller riktigt fattiga – personer ha ägnat sig åt att ta sig in i varglyor på våren när vargmamma är på jakt, och döda ungarna. Två rådigor kvinnor utanför Finnerödja fick 1723 en daler silvermynt för vardera av sju vargungar de dödat i en lya. Det var mycket pengar på den tiden.

Jakten var hård, inte minst användes gift, men också varggropar och nät. Och det är där varglapparna på bilden kommer in. De skulle hjälpa till att driva vargarna mot ett uppspänt nät där de lätt kunde slås ihjäl. Men det finns från några västgötasocknar exempel på att man på våren kunde anordna vargskall som bara syftade till att driva bort vargarna från skogarna kring byn innan djuren släpptes ut.

Fast det hjälpte ju inte lille Nils, som aldrig hann uppleva sin nioårsdag. Han blev 8 år, 32 veckor och 2 dagar.

Hans Menzing

Helt naturligt

Tårtkalas med festlig inledning

Inger Widhja fångslar sin publik så inte ens en regnskur förskräcker.

Visst är det festligt med hembakade tårtor till eftermiddagsfikat en sommarlördag.

På museigården Kyrkebol i Ornunga håller Svältornas Fornminnesförening hus. Vi börjar sommaraktiviteterna på midsommarafton då vi tillsammans med missionsförsamlingen och byalaget arrangerar bygdens midsommarfirande. Fem lördagseftermiddagar efter midsommar inbjuder föreningen till program av olika slag som alla avslutas med Helgsmålsbön i Ornunga gamla kyrka. Jag har valt att berätta om årets fjärde lördagssamling. Kombinationen Inger Widhja från Västergötlands Museum i Skara och tårtkalas lockade cirka 150 personer att bänka sig på gårdstunet. Det började soligt, mulnade till och gav en del regnstänk, men publiken satt kvar och lyssnade och efter en stund höll det upp igen, men när vi stod i kaffekön och väntade på att få njuta av de goda tårtorna, då mullrade åskan lite runt omkring.

Kalas och högtider

Temat för Inger Widhjas kåseri var Kalas och högtider. I dag firar vi ofta födelsedagar, men det gjorde man inte förr i tiden. Då hade man julkalas, det är inte så ofta numera. Men bröllopfesten, den har vi kvar, men betydligt förenklad. Förr i tiden inleddes festen med vigselakten på fredag, den stora festen på lördag och så avslutades bröllopet med att man gick till kyrkan på söndagsförmiddagen och därefter tillbaka till bröllopgården för att äta mat. Bröllopet var inte bara familjens angelägenhet. Grannar och släktingar hjälpte till på olika sätt och man hade med sig olika slags maträtter.

Inger Widhja hade kollat i skafferiet på museigården och här hade hon hittat en rad formar och andra husgeråd som hon visade upp allt eftersom hon berättade om olika maträtter. På ett fint bondbröllop var det förrätt, huvudrätt och dessert. Men förrätten bestod av en rad olika rätter och hade man rödbetor med på bordet, då var det extra

fint. Huvudrätten bestod av kött, fläsk och hel skinka. Det var prästen som skar upp skinkan till alla gästerna. Desserten bestod inte bara av den goda fruktsoppan utan här fanns också den fina kalastårtan som kunde vara en aln hög (60 cm). Att fördela tårtan var också prästens uppgift. Det mesta av bordets läckerheter var produkter som odlats och tillagats i byn, Men allt gick inte få fram året om. Ägg kunde man bara få på sommarhalvåret, för hönsen värpte inte på vintern.

Andra familjehögtider var barndop och begravning. Matsedeln var i stort sett den samma, men det fanns en viktig skillnad. Var det bröllop var garneringen på till exempel kalastårtan i vackra färger, var det dop var det vitt som gällde och vid begravningar garnerades det med svarta kors.

Inger Widhja växte upp hos sina morföräldrar och där gjorde man som man alltid hade gjort, det fanns ingen anledning att ändra seder och bruk för det hade ju fungerat bra. Ett starkt minne bär hon med sig från barndomen. När morfar dog på 1950-talet bars det stora bordet i salen ut och mormor satte in ett par pallar som kistan ställdes på. Framme vid huvudändan ställde mormor en piedestal med levande ljus på var sin sida om kistan. Locket sattes inte på och varje kväll fram till begravningsdagen gick mormor och lilla Inger in i salen och berättade för morfar vad som hänt under dagen. På begravningsdagen bars kistan ut och bordet kom på plats och så dukades det till måltid som skulle intas efter begravningsgudstjänsten.

Tårtbuffé

När man sitter och lyssnar på Inger Widhja går tiden fort. Hon har lätt för att dela med sig av sina kunskaper om hur våra förfäder hade det och det kommer ofta små detaljer som ger aha-upplevelser. Men sexton hembaka-

kade tårtor stod och väntade och kön till fikabordet blev ganska lång för det tar ju sin lilla tid när man kanske har fem sex smaskiga tårtor att välja på. Men alla hann med att få några tårtbitar var och en del fick med sig

någon lotterivinst hem. När klockan slog sex kallade kyrkklockan till Helgsmålsbön i Ornunga gamla kyrka. Roland Svantesson ledde både andakten och sången.

Leif Brunnegård

Bred verksamhet presenterades vid hembygdssamling i Vegby

Västergötlands Hembygdsförbund planerade under september 2011 tre sammankomster för att bland annat behandla hembygdsrörelsens utvecklingsmöjligheter och organisation. Den första samlingen hölls i Kulhuset i Vegby torsdagen den 8 september, där ett 15-tal föreningar från södra delen av landskapet var representerade från Fotskäl i väster till Ljungararp och Bjurbäck i öster.

Kvällen inleddes med en välkomsthälsning av ordförande Eva Bergström Hyenstrand. Förbundet representerades också av vice ordförande Lars-Erik Kullenwall och kassören Hugo Isaksson.

Vidare presenterades Eva Löfgren, projektledare för "Aktiv hembygd". Västergötlands Hembygdsförbund har fått medel för att genomföra detta projekt, som också förväntas utmynna i att en stadigvarande hembygdskonsulent skall kunna anställas. Eva Löfgren har en bebyggelseantikvarisk utbildning och har arbetat på hantverksskolan i Mariestad. Hennes verksamhet utformas efter hembygdsföreningarnas behov. Det kan till exempel innebära utbildningstillfällen för föreningarnas medlemmar samt rådgivning.

Hembygdsföreningarnas verksamhet

Därefter fick deltagarna presentera sig och sin förening. Denna presentation speglade den breda verksamhet, som finns i hembygdsföreningarna. Underhåll av byggnader är en stor uppgift. Spåntak behöver läggas om, förråd byggas och gamla hus kräver ständig tillsyn och reparation. Kulturmiljön i form av slätterängar och gamla vägar och stigar är andra angelägna projekt. Dokumentation i form av hembygdsskrifter, böcker och bilder är viktig inför framtiden liksom verksamheten för barn och unga. Skolklasser inbjuds att delta i aktiviteter vid hembygdsgården eller museet. Vidare är det serveringar under sommaren med våfflor eller jordgubbstårter, hemvändardagar, fotoutställningar, nationaldags- och midsommarfirande, tipspromenader och loppmarknader. Servering av många hundra jordgubbstårter har bidragit till att Bjurbäcks hembygdsförening nu kan köpa prästgården, som man förut hyrt.

Det är viktigt att hembygdsföreningarnas verksamhet

Eva Bergström Hyenstrand och Lars-Erik Kullenwall lyssnar uppmärksamt på förslag och idéer.

syns i media, och i denna uppgift bör alla hjälpas åt. Vi kan tipsa tidningarna eller själva skriva om evenemang. Förbundets tidning Västgötabygden tar med glädje emot bidrag. Tyvärr saknar tidningens redaktionskommitté en medlem från Kind, så det är viktigt att föreningarna hör av sig.

Vilka behov har föreningarna?

Svårigheten att få ekonomiska medel till verksamheten lyftes fram av många föreningar. Det visade sig också att möjligheterna att få kommunala bidrag varierade. Några kommuner ger bidrag med cirka 3.000 kronor per år och möjlighet till särskilda bidrag för investeringar eller förlusttäckningsbidrag. En större samverkan mellan föreningarna kan där vara en påtryckningsfaktor.

Flera föreningar pekade på behovet av nyrekrytering av aktiva medlemmar. Det behövs mycket hantverkskunande för att ta hand om gamla byggnader. En förening ville ha hjälp med avskrift och tolkning av en gammal dagbok för framtida utgivning.

Varför skall jag vara med i en hembygdsförening?

Ovanstående fråga kan komma, när man rekryterar nya medlemmar. Ett enkelt svar är att det blir roligare att bo

på en plats om man vet mer om den och om man är med i en gemenskap.

Intresset för till exempel lokalproducerad mat och andra lokala produkter visar, att vi ligger rätt i tiden. Vi behöver helhet, sammanhang och meningsfullhet i våra liv. I ett globalt samhälle har vi stort behov av rötter och gemenskap, en plats där vi hör hemma. Hembygdsgården kan bli en mötesplats, och vi kan försöka göra historien intressant genom att berätta, dramatisera, göra utställningar. En tidning eller hembygdskrift kan spela en stor roll för att skapa intresse.

I ett samhälle som snabbt förändras är det viktigt att peka på sammanhang och kontinuitet mellan då och nu och göra jämförelser. Varför vill vi ”mysa” med dåligt ljus, när vi har möjlighet att se så bra? Varför har vi bilden av den röda stugan som så typiskt svensk? Vad betyder ortens namn? Vilka människor har bott i huset före oss och hur levde de?

Vad har vi för nytta av Västergötlands Hembygdsförbund?

Ovanstående fråga har ställts många gånger. En viktig uppgift är att fånga upp behov och förväntningar hos föreningarna, och projektet ”Aktiv hembygd” är ett försök att konkretisera uppgiften.

Medlemmarna kan vidare delta i kursverksamhet och träffar. Tidningen Västgötabygden gör hembygdsrörelsen synlig. Västergötlands Hembygdsförbund är det största förbundet i Sverige, och det är oerhört mycket ideellt arbete som sker i föreningarna.

Hur kan vi få förnyelse i hembygdsarbetet?

Vid mötet i Vegby lyftes också frågan om förnyelse av hembygdsarbetet. En motion har inlämnats till förbundet, och en utredningsgrupp har tillsatts för att lämna förslag. Gruppen består av Lars-Erik Kullenwall från VHF:s styrelse, Harald Gradén från Ullervad-Leksbergs Hbf, Lars Bergdahl från Härlunda-Bjärka Hbf, Ann-Britt Boman från Fristads Hbf och Ingrid Öhlund från Södra Vings Hbf. I första hand bör organisationen ses över. De flesta av gruppens medlemmar fanns med i Vegby för att lyssna

Samtal pågår. En bild från träffen i Västra Tunhem.

och ta till sig idéer. I diskussionen framkom synpunkten, att det var viktigt att satsa på aktiviteter för barn och för barnfamiljer, och flera konkreta förslag framfördes. Vi får inte glömma bort 1950- och 1960-talen, för då känner människor igen sig. Det viktiga är att vi har kunskaper om föremål och historia och kan levandegöra och berätta och skapa intresse. Goda exempel kan lyftas fram och synliggöras.

Föreningarna bör ha en öppen attityd mot alla oberoende av bakgrund. Nya infallsvinklar kan medföra nya arbetsformer. Gammaldags byk vid Viskan mitt inne i Borås gav nya kontaktytor. Samarbete mellan olika föreningar på orten ger vinster och inspirerar. Diskussioner och erfarenhetsutbyte inom hembygdsrörelsen i mindre grupper som träffen i Vegby stimulerar och ger idéer. Även i Västra Tunhem och Grevbäck hölls träffar och erfarenheter från dessa träffar kommer att ligga till grund för utredningsgruppens fortsatta arbete. Det viktiga är att arbetet och engagemanget fortsätter i våra föreningar. I många andra länder är ett sådant arbete ingen självklarhet, och hembygdsföreningarna gör en unik insats. Låt oss fortsätta med det!

Ann-Britt Boman

Vasa värnade våra ängar!

Skall ni bygga så använd inte ängarna utan lägg någon by öde och ersätt dem med annat, skriver Gustav Vasa i ett brev och det är ängarna kring Orreholmen utanför Falköping han värnar. Inte för naturens skull, utan för att där skall kungens och ämbetsmännens hästar beta.

Så hellre än att hästarna fick problem fick byar rivas och folket där flytta. Det berättar Stig Karlsson i hembygdstidningen Körsbärsblomman från Eggby, Istrum och Öglunda. Vasa vill nämligen helst av allt bygga i Iström, det vill säga dagens Istrum.

Ingemar räddade Horns tegelbruk

Ingemar Lorentzon, Horn, är Profilen i detta nummer av Västgötabygden. Ingemar är en välkänd person, inte enbart i Västergötland utan över hela landet för bevarandet av Horns tegelbruk. Han har fått åtskilliga erkännanden under årens lopp för sin möda att ta vara på tegelbruksanläggningen som idag är en av landets bäst bevarade och som fortfarande är i drift. Bruket förklarades som byggnadsminne 1996.

Vad Ingemar har åstadkommit under senare delen av sitt verksamma liv är ett bevis på hur olika händelser kommer att spela en stor roll och påverka en människas liv utan att det varit en medveten planering från de tidiga ungdomsåren. Han växte upp på gården Axtorp i Horn som hans föräldrar drev efter att de övertagit gården i sin tur av sina föräldrar. Ägandeförhållandet startade dock ändå tidigare genom att Ingemars farmors mor, (uppväxt i Fogdegården Tidavad) inköpte gården och den ena av hennes två döttrar, Amanda äktade Lorentz Johansson som kom från Lugnås och de tog över gården på 1890-talet. På gården fanns då förutom jordbruket även tegelbruk och mejeri. Tegelbruket hade varit igång sedan mitten av 1800-talet och var ett av cirka 150 bruk i Sverige vid sekelskiftet. 1905 startade Lorentz Johansson industrialiseringen vid bruket.

Under tiden som farföräldrarna och föräldrarna drev bruket nyinvesterades det i den takt som behövdes för att få en rationell produktion. Det var allt från maskiner för lerupptagningen och formning till nya ugnar för bränning av tegel. Föräldrarna drev tegelbruket fram till 1958.

Pappa kallade

Under ungdomstiden hade Ingemar ingen tanke på att ägna sin kommande livsgärning åt tegelbruket. Intresset under utbildningsåren resulterade istället i en officersut-

Ingemar Lorentzon

Profilen

bildning och avsikten var att satsa på en karriär inom militäryrket.

Men, 1958 kallade pappa hem sonen och ville att han skulle överta tegelbruket. I den tidens anda var det inte så många som motsatte sig föräldrarnas vilja och följden blev att han flyttade hem och övertog driften. Produktionen var då huvudsakligen inriktad på att framställa taktegel. I vissa fall var det upp till fem års leveranstid. I den perioden blev också dräneringsrör en stor produkt. Men, samhället förändrades och det kom bland annat fram alternativ till både taktegel och dräneringsrör. Lönsamheten vek för hela branschen och Horns tegelbruk var bland de sista vid början av 1970-talet. Då hade ugnarna börjat förfalla och

även andra delar av anläggningen var slitna.

Ingemar hade under åren också fått andra intressen och hade under en period ett flertal förtroendeupp-

drag inom de kommunala förvaltningarna i Skövde, mest inom de tekniska förvaltningarna. Ett flertal ärenden var ganska omdiskuterade och det medförde att Ingemar etablerade många kontakter på olika håll.

Räddade bruket

Var sak har sin tid sägs det ibland. Så också för Ingemar, tanken grodde sig allt starkare att rädda bruket från vidare förfall. Det var här som intresset på allvar började med att bevara och vidareförmedla teknik, byggnader

Horns Tegelbruk räddades av en eldsjäl.

och produktionssätt inom lergodsframställningen. En restaurering startades först på egen hand, efterhand tillskötts kapital från riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen. Så kunde bruket återställas i produktionsmässigt skick. Avsättningen av produkter var då inte så lätt utan produktionen övergick till att framställa mark- och golvtegel. Parallellt fortsatte dock Ingemar att utforska vilka tekniker den tidigare produktionen hade använt. Det fanns i stort sett ingen dokumentation kvar av bl.a. teknik och arbetssätt från gången tid tidigare om detta utan det var nu tegelmästaren Ingemars vunna erfarenheter, kompetens och händernas känsla som återväcktes och kunde föras vidare tider.

Horns tegelbruk bedöms idag som en av landets bäst bevarade äldre tegelbruksanläggningar där alla moment i tillverkningen kan visas. För sin gärning och sitt arbete med bevarandet av bruket har ett flertal utmärkelser delats ut till Ingemar. Det är en stor insats som lagts ner inom begreppet att föra kulturarvet vidare.

Bevara traditionerna

Då pensionsåldern närmade sig var dottern Kristina intresserad att ta över bruket. Hon arbetade parallellt och gick i lära hos pappa. Hon drev det några få år men blev tvungen att avbryta beroende på en allvarlig sjukdom. Ingemar tog ånyo tag i driften och höll aktivt på med tegelverket långt efter pensionsåldern, men har nu väckt intresset hos en brorson som övertagit tegelverket. Drivkraften att fortsätta har varit att tillvarata traditionerna bakåt i tiden, känslan att förmedla gammal materialkunskap, teknik och äldre yrkeskompetens.

Under senare år har det ändå inte enbart handlat om tegelteknik i alla dess former. Ingemar Lorentzon blev också vida känd för sin kämpainsats under ett årtionde som han ägnade åt att hålla ihop lantbrukarnas intressen och inte minst den övriga landsbygdsbefolkningen runt sjön Östen då det var stora krafter igång för att höja sjöns vattenyta.

Jan-Olof Berglund

Luffarhotell

När man läser berättelser om gamla tegelbruk kan man läsa att luffarna ofta hade en sovplats nära ugnarna i tegelverket. Även glasbruken hade ofta luffare som nattgäster. Luffarens normala natthärbärge var ladan hos någon snäll bonde. Var det kallt ute kunde luffaren få sova inne i ladugården. Jag minns att en av våra grannar

i min hemsöcken Ullene haft en luffare som nattgäst i ladan. Mina lekkamrater, som bodde på gården, tog med mig ut i ladan för att visa mig var luffaren sovit och hur han format höet så det blev en skön liggplats. Vi tyckte lite synd om luffaren som inte hade någon säng.

Leif Brunnegård

Resa med djävulen

Präster brukar inte gärna samarbeta med djävulen, men biskop Jesper Svedberg i Skara var ett undantag. Fast han satte förstås djävulen att göra grovjobbet, så det var nog i sin ordning. Svedberg kunde för övrigt det mesta, och styrde och ställde med allt. Så berättas det att han inte ens drog sig för att resa med djävulens hjälp.

Biskopen var på hemväg från Skara till biskopsstället Brunsbo när vagnen först började gunga och kasta konstigt. Plötsligt ramlade ett av hjulen baktill av, och rullade bort i diket. Kusken stannade hästen och var allmänt villrådig inför fortsättningen, men biskopen visste på råd.

Han sade till kusken att lägga upp hjulet i vagnen och sedan fortsätta färden hem. Biskopen skulle se till att allt fungerade. Och det gjorde det. Vagnen rullade hur fint och lätt som helst på tre hjul. Ett mirakel för kusken som inte begrep hur det fungerade.

Arg djävul

Men när han kom fram till Brunsbo så bad biskopen honom hämta en lykta och se efter hur bakhjulet såg ut nu. Och där hukade en ursinnig djävul, som av biskopen beordrats att ersätta det tappade hjulet.

Fast man skojar ju inte ostraffat med Den onde, så en söndagskväll senare slog han till mot Brunsbo med helvetets eld. Biskop Svedberg berättar själv i sin Lefwernesbeskrifning att han predikat i närbelägna Åsaka kyrka och då makarna efter sedvanlig bön lagt sig och somnar vaknade biskopinnan vid midnatt av ett starkt då. När de undersökte orsaken fann de biskopens bokkammare i ljusan låga. Där hade eldats starkt under dagen och kakelugnen hade brister, men biskopen uteslöt inte att djävulen haft ett finger med i spelet.

Skrev flitigt

Biskopens bokkammare var säkert välfylld före branden, han var flitigt att skriva och höll sig med ett eget tryckeri i Skara. Bland annat sammanställde han en psalmbok, som dock underkändes som varande icke renlärig. Men i vart fall psalmen Herre signe Du och råde, som skrevs

Förklaringen. Hin Onde själv tvangs ersätta ett borttappat hjul när biskop Svedberg skulle resa till Brunsbo. Teckning: E Perséus.

redan 1694, sjungs ju fortfarande.

År 1702 kom Jesper Svedberg till Skara som biskop efter att ha varit professor i Uppsala i tio år. Han var en mäktig predikant som inte drog sig för att kritisera överheten vare sig från predikstolen eller i sina skrifter. Detta gjorde förstås att han fick åtskilliga motståndare, och det var förstås ett skäl till att hans psalmboksförslag inte godkändes.

Så Jesper Svedberg var en kontroversiell biskop, som det nog skvallrades en hel del om. Jag kan tänka mig att gubbarna i trakten över ett stop öl på krogen kunde skoja om biskopen som åkte hem i en djävla fart. Kanske någon rentav skröt om att Våran besкуп våga rentå djävlas med Hin Onde.

Men jag är säker på att ingen vågade skoja om sådant när biskopen själv var i närheten. Det var inte bara djävulen som hade respekt för biskop Svedberg.

Hans Menzing

50-årsjubileum firades stort

För Södra Vings hembygdsförening är år 2011 ett alldeles speciellt märkesår, inte minst för att föreningen fyller 50 år. Under alla dessa verksamhetsår, från 1961 och framåt, har ett stort och omfattande arbete utförts och

utförs också idag av fantastiska människor som brinner för samma sak om att på olika sätt skapa hemkänsla och slå vakt om bygdens kulturarv.

Det har känts viktigt och mycket roligt för fören-

Diplomater i Södra Ving. Anna Jacobsson var konferencier under jubileumshelgen ger diplomaterna några ord på vägen under överinseende av Eva Bergström Hyenstrand, som överlämnat förbundets utmärkelser.

ingen att uppmärksamma detta genom att anordna en speciell jubileumshelg under året.

Jubileumsfirandet med alla dess festligheter ägde rum lördagen och söndagen den 6-7 augusti vid hembygdsgården Bogastugan, Tolkabro. Besökarna var många, vi uppskattade antalet till cirka 500-600 stycken.

Under lördagen var programmet inriktat på att vara en familjefest med diverse aktiviteter som trekamp, tipspromenad, fiskdamm, trolleri, visning av alla byggnader, separatutställning om händelser år 1961, med fokus på i världen -i Sverige och -i Södra Ving. Lördagskvällen avslutades med härlig musik av bandet Hills Blue Unit med bland annat Örjan Hill. Söndagen kompletterades med aktiviteter av lite mer formell karaktär. Frälsningsarmen spelade och sjöng, vår ordförande i Västergötlands Hembygdsförbund Eva Bergström Hyenstrand talade och delade ut utmärkelser, kåsör Claes Astin berättade. Söndagseftermiddagen avslutades med en omfattande

och mycket imponerande musik och dansuppvisning av Borås Spelmansgille. Temat kretsade kring hur ett bondbröllop från förra seklet kunde te sig. Under hela jubileumshelgen arbetade vår serveringskommitté intensivt med att tillfredsställa våra besökare med kaffe, hembakta bullar och en kakbuffé med många läckra frestelser.

Jubileumshelgen blev också premiärvisning och premiärförsäljning av vår nya sockenbok Södra Ving-då och nu. Boken har tagits fram genom en studiecirkel som arbetat i nästan sju år

under ledning av Kerstin Håkansson. För bokens layout svarar Jan Töve. Boken finns till försäljning genom i första hand kassören Bengt Samuelsson, genom mejladress bengtsmen@telia.com.

Extra tyngd i jubileumsfirandet blev naturligtvis utdelningen av många utmärkelser, Hedersnål med lagerkrans från Svenska hembygdsförbundet utdelades till Bo Arabäck, Lena Arabäck, Lennart Johansson och Bengt Samuelsson. Diplom från Västergötlands hembygdsförbund utdelades till Gull-Britt Andersson, Anki Holtander Bergsborn, Kerstin Håkansson, Inger Johansson och Gunvor Lundgren.

På föreningens nya hemsida; www.hembygdsforeningen.se finns en fyllig dokumentation över jubileumsfirandet, både genom bilder och film.

*Text Ingrid Ödlund
Foto Fredrik Hustavsson*

Släktforskarbekymmer

Många av våra läsare är inte bara hembygdsvänner, de är också släktforskare. Kanske är det så att det ena intresset väcker intresset för det andra. Från en av våra läsare har vi fått följande historia.

Äktenskapsbekymmer.

Bondsonen Oskar var giftsvuxen och ville ha ett råd av sin far.

- Jag har tänkt fria till Olga i Katthult.

- Nej, se det går inte, jag är liksom far till henne, sa fadern. Efter några veckor återkommer sonen och säger:

- Nu har jag bestämt mig för Anna i Häggtorp.

- Jag är ledsen, jag är far till henne också, säger fadern. Men då blandar sig mor i samtalen:

- Gift dig med vem du vill. Dig är han i alla fall inte far till!

Det kan inte vara lätt att vara släktforskare och hålla reda på alla familjeförhållande.

Mats är ingen samlare han bevarar

När man är och hälsar på i en Hembygdsförening får man ofta besöka föreningens museum. Åker man till Borås kan man besöka Textilmuseet. I Skövde kan man kolla Garnismuseet och i Skara går man kanske till Fornbyn.

Men det finns många privata museer runt om i Västergötland. Du har kunnat läsa om några av dem i Västgötabygden genom åren. Ofta har det börjat med att man känt ett behov att röja upp på ett magasin bland föremål som man egentligen inte behöver, men att slänga dem vill man inte göra, för vem vet, det kan vara bra att ha vid ett annat tillfälle.

Grisabonden måste sluta

Sjutton kilometer utanför Skara ligger Skallmeja. Där bor Mats Nilsson och hans fru Agneta på Stubbagården. Mats tog över gården av sin far och i stället för kor hade han grisar. Att vara grisbonde är slitsamt för kroppen och en dag sa kroppen stopp och Mats var tvungen att sälja av sin grisbesättning. När grisarna var borta var det dags att städa upp och slänga bort en massa bra att ha pryglar. Det var inte bara jag som lagt undan en massa saker, det ligger i generna från både far, farfar och farfarsfar, berättar Mats. Och plötsligt fick han idén att ställa i ordning ett lantbruksmuseum. Mats berättade för vänner och bekanta om sina planer och då var det inte ovanligt att hans åhörare sa att jag har några grejer hemma som nog skulle passa in bra hos dig. Hans bekantskapskrets har utvidgats med åren och numera får han telefonsamtal rätt många mil bort och med åren har det blivit många tusen föremål.

Pinnarna på gamla höräfsor har Mats förvandlat till prydnadsföremål.

Fel namn

Vi var en grupp på cirka 15 personer som under nästan fyra timmar guidades runt i det som förr var ladugård, loge, lador, maskinhall och förråd. När jag såg allt och lyssnade på Mats tyckte jag nog att lantbruksmuseum var lite blygsam beteckning. Det Mats har samlat på sig är egentligen allt vad som hörde till livet på landet under 1900-talet. Säger man till Mats att han har samlat på sig mycket får man en tillrättavisning, jag är ingen samlare, jag bevarar bara.

Återvinning

Vi börjar vår rundvandring inne i det som förr var ladugården. Mitt på foderbordet sitter en vägg och vad som finns på andra sidan får vi veta när besöket närmar sig sitt slut. Det första vi får se är hur pinnarna till dryga 150 hästräfsor kan bli prydnads saker för både inom- och utomhusbruk. På väggarna sitter det bonader som var så

Skolans inredning fick Mats ta hand om tack vare en omtänksam vaktmästare.

vanliga förr och på ett klädstreck visar Mats glatt upp en present han fått av en dam, 140 olika grytlappar.

Tankar och reflektioner

Ute på gårdsplanen kollade vi på cyklar och fick bland annat veta att en standardherrcykel av märket Hermes består av 1312 delar. Här finns det gamla hästplogar, harvar och slättermaskiner. En del maskiner skulle inte palla för yrkesinspektionens koll idag. När man kommer in i ladan möts vi av en enmansbastu. Den värms elektriskt men jordade stickproppar och sladdar var inget man behövde när bastun var på modet. Längst bort vid

Tänk att det finns så mycket olika snickarverktyg .

kortväggen finns en skolsal med inredning från Skallmeja skola. Gamla radioapparater väcker minnen och nog är det fiffigt att med några enkla handgrepp förvandla en fåtölj till en säng. I ett angränsande rum finns det över 800 bärkassar, massor med fina kakburkar och en av de allra första diskmaskinerna.

Bygdehistoria

Så sneddar vi över gården igen, passerar genom verkstadslokalen där Mats roar sig under den kalla årstiden med att renovera och putsa upp allt från traktorer till ett litet handverktyg.

När vi kom in i nästa lokal kunde vi på gamla tidningsurklipp följa Skallmejas historia under de senaste hundra åren. I en monter finns det leksaker av olika årsmodeller, verktyg i massor och några åkdon. Lusfångaren är också värd sin historia. I nästa rum fick vi följa mjölkmaskinens historia och bli påmind om både Benco och Alfa Laval. Att folk är lite uppfinnare i bygden anar man då och då och den stora slagfällan har nog många rättliv på sitt samvete.

Bostaden

I början av artikeln lovade jag att vi skulle återkomma till utrymmet på andra sidan väggen vid foderbordet. Där finns tre rum och kök möblerade som det såg ut i ett hem för 50-60 år sedan. I köket var diskbänken av zink, vattenhinken med skopan på plats fanns där. Att få se konserverade ärtor i en glasburk där innehållet såg lika fint ut som det gjorde när det konserverades på 50-talet väckte beundran. Salen eller bästarummet fanns där liksom sovrummet som till och med hade en sådan finess som ett 'solarium' modell äldre.

Finalen i boa

Allra längst in finns affären och här finns verkligen allt. Skillnaden mellan handlaren Mats och hans kollegor är att Mats vill inte sälja, det ville den gamle lanthandlaren gärna. Men Mats kan prata för sina varor antingen det

'Solarium' modell äldre. Om frun ville bli solbränd fick gubben föra 'solariet' fram och tillbaka över frun.

gäller det nya tvättmedlet Surf, den fina pomadan som ingen yngling i Skallmeja kunde klara sig utan. I lagret finns också andra viktiga artiklar som till exempel nya fjädrar till korsetten och lösmanschetter och löskragar till gåbortskjortan.

Fyra timmar på Skallmeja Lantbruksmuseum är inte långtråkigt utan passar både oss som tycker det är roligt att minnas hur det var förr. Men ett besök tillsammans med barn och barnbarn kan hjälpa oss att berätta för den yngre generationen hur det var i vår ungdom. Här kan man visa prylen man berättar om.

Leif Brunnegård

Original

När jag för några år sedan var på en dagledigträff och kåserade kom det fram en gentleman efteråt och utbytte några tankar. Det är tråkigt att det inte finns några original kvar nu för tiden, sa han bland annat. Jag protesterade och sa, att det finns gott om, Han hade en annan uppfattning, för han hade inte sett ett original på den dag han minns. Jag påstod då att idag ser originalen ut som Du och jag, men om Du lyssnar skall Du upptäcka massor av original. Och han lovade att lyssna, Men kanske har jag fel, för härom veckan läste jag följande i Alingsås Tidning:

Det är otroligt lätt att vara originell i dessa tider. Det räcker med att man tar på sig en vanlig slips .

Det är ett citat av Flemming Madsen. Kanske är det så?

Leif Brunnegård

Bäst före eller för evigt

Har Du funderat på hur Du skall förvara texter som Du skriver så att de är läsbara om 10-15 år eller ännu längre in i framtiden. När Du och jag vill läsa gamla texter, tar vi ofta fram en pärm där författaren satt in tattskrivna ark som knackats ner på en skrivmaskin. Handlar det om ännu äldre texter finns de kanske i en anteckningsbok eller i en mapp där författaren lagt in ett antal helark som han eller hon skrivet för hand med blyertspenna eller med en bläckpenna. Utanpå mappen står det prydligt präntat vad innehållet handlar om. Vi kan ta fram det och läsa det. Ibland kan det vara lite svårläst handstil, men det går att tyda.

Var det enklare när vi skrev med bläck och penna?

Dataåldern

I början av 1990-talet började vi använda datorn i våra hem och det var en revolution. Skrev vi fel behövde vi inte dra ut papperet ur maskinen och börja om från början. Det vara bara att radera några bokstäver och skriva nytt. När jag började använda min första dator var ordbehandlingsprogrammet mycket enkelt. Så kom det ett program som heter Works. Nya möjligheter öppnade sig. När jag ville spara en text gjorde jag det på en diskett som rymde cirka 1,4Mb. Efter några år kom Word och det gick att göra väldigt fina dokument. När man skulle spara något man gjort kunde man spara det på en CD-skiva som jag kunna bränna själv i min dator. Jag kunde också spara bilder på skivan. Word kom i nya versioner som var ännu mer raffinerade. Nu kunde jag spara på en DVD-skiva som rymde nästan hur mycket som helst, 4,4 Gb. Hårddisken på min första dator var på 235 Mb! Att spara för framtida bruk var inget problem, trodde jag.

Jag hade fel

Idag vet vi, att det vi sparar på en CD eller DVD är en färskvara som man måste uppdatera efter några år. Det jag skrev i Works i mitten av 90-talet kan jag inte läsa i mitt nya Word 2010 om jag inte laddar ner ett gratisprogram som kan förvandla min gamla text till något läsbart. Jag måste bränna en ny skiva som kommer att förvara min text i kanske fem år. Istället kan jag nu köpa en extern hårddisk för cirka 500 kronor där jag kan spara bilder och texter. Men inte heller detta är evigt, kanske

tio år. Det går också att spara på Internet. En sådan plats är för att ta ett exempel www.dropbox.com. Där kan man spara en begränsad mängd gratis, men behöver man mer utrymme kan man köpa till det.

Säkerhetskopiera ofta

Förmodligen har Du hört många gånger att Du skall säkerhetskopiera sånt som Du är rädd om. Men gör Du det? Att hårddisken på en dator kan krascha, det vet jag av egen erfarenhet. Som tur var hade jag säkerhetskopierat Västgötabygden nummer 2, som jag höll på att jobba med. Men det finns mycket som man inte säkerhetskopierar så det var många "bra att ha filer" som

försvann och det blev mycket onödigt jobb. När jag håller på med Västgötabygden gör jag säkerhetskopiering på ett USB-minne flera gånger under ett arbetspass. Innan jag stänger av datorn för dagen kopierar jag över till en extern hårddisk.

Kolla Din hårddisk med jämna mellanrum om Du har en dator som är några år. Felsök den då och då, det finns gratisprogram som gör jobbet. I nyare datorer finns som regel denna funktion inbyggd i systemet, Kanske bör Du överväga att skaffa Dig en ny hårddisk som rymmer lite mer än Din gamla.

Experter

Jag ringde två experter på IT-frågor, dels Ulf Nordh på Västergötlands Museum i Skara, dels Mikael Jonsson på Sveriges Hembygdsförbund i Stockholm. Vikten av att säkerhetskopiera underströk de båda två. Uppgradera Dina ordbehandlingsprogram. Tycker Du att det är för dyrt att köpa ett nytt program finns det gratisprogram att ladda ner på nätet. Vill Du spara ett dokument med text och bilder, då kan man spara dem som en PDF-fil. Men en sådan fil är rätt utrymmeskrävande. Är det bara texten Du är rädd om, kan Du spara den i en txt-fil. Du kopierar över texten till Word PAD och sparar den som en testfil. Men i Word PAD kan Du inte ha något annat än bokstäver och Du kan inte använda fetstil eller kursivstil. Och Du, glöm inte att säkerhetskopiera!

*Text Leif Brunnegård
Bild Börje Brorson*

Smörkylaren Glaciär

Melföljer som tidsningsbilaga.

...DEN FÖRSTA VERKLIGT NYA IDÉN
SEDAN SMÖRKYLAREN UPPFANNS

GLACIÄR Populär
bestående av GLACIÄR-kupa samt specialkonstruerad speciell i förstklassigt glas, kapacitet 3/4 kg. **4:75** Kronor

FYLL PÅ VATTEN
morgon och kväll
och GLACIÄR sköter
resten

- Alltid kallt, färskt och stelt smör.
- Fungerar perfekt under alla förhållanden.
- Ju mera värme desto större kylverkan.
- Inget unket vatten — ingen risk för vattenspillning.
- Största effekt för minsta kostnad.
- Trevlig på bordet — nyttig i skafferiet.
- Intjänar sin kostnad genom sparad smör.
- Oumbärlig i varje hushåll.

GLACIÄR — världens minsta kylskåp — har förväntat alla, som sett den i funktion. Ingen hade trott, att det var möjligt att med hjälp av bara vatten och GLACIÄR-kupan förvandla smältande, varmt och oaptitligt smör till en iskall, aptitretande lækkerhet. Men det är faktiskt så. Därför har GLACIÄR

mottagits med ett oerhört stort förhandsintresse, och alla Sveriges moderna husmödrar komma att under sommarens lopp önska sig detta nya lilla underverk till kylare. GLACIÄR levereras i tilldragande tvåfärgs skyltkartonger. Specialförpackning till detaljister om 6 st. kartonger.

GLACIÄR är såld vid första ögonkastet · Gör Er beställning i dag

För en tid sedan fick jag se en annons som fanns i en tidningen som var avsedd för livsmedelshandlarna i slutet på 1940-talet. Produkten hette Glaciär och fanns i några olika modeller. Kylskåp var inte var mans egendom men hade man Glaciär, då kunde man hålla mjölken söt och sval, det fanns en bytta som rymde ett smörpaket och en ostkupa som höll osten fin.

Så här beskrev tillverkaren om mjölkkylen.

Efter omfattande prov presenterar vi Glaciär mjölkkyllare -- en kylare som på ett enkelt och billigt sätt hjälper Er att hålla mjölken söt och frisk. Vid de prov som LMC i Göteborg utförde med Glaciär gav så positiva resultat,

att LMC beslöt sig för att göra kunder uppmärksamma på denna nyhet genom att sälja den i sina butiker. Ett bättre betyg kan man knappast ge Glaciär mjölkkyllare.

GLACIÄR mjölkkyllare tillverkas för de nya, fyrkantiga en liters flaskorna av ett nytt, starkt och poröst material, "Absorbit", vilken lätt absorberar vatten. Första gången kylaren användes, doppas den i vatten eller spolats under en vattenkran så att dess tusentals porer blir mättade med fuktighet, varefter kylaren placeras i ett rum med god luftcirkulation, t. ex. ett skafferi: När vattnet som då finns i kylaren avdunstar, drar det med sig värme inifrån kylaren, och på så vis sjunker temperaturen invändigt. Samtidigt minskas luftvolymen inuti kylaren, vilket gör att ren, frisk luft söker sig in utifrån. En ständig luftväxling kommer till stånd och det är just den rena, friska luften som hjälper Er att hålla mjölken söt och frisk. Kylaren behöver fuktas med vatten morgon och kväll för att bevara sin effektivitet.

En liten kommentar

MC betyder Mjolkcentralen och LMC betyder Lantbrukarnas Mjolkcentral. 1975 slogs de samman med en rad lokala mejerier Arla såg dagens ljus som en landsomfattande försäljningsorganisation för mejeriprodukter i Sverige. Men alla mejerier anslöt sig inte.

Vi som var lanthandlare på 1960-talet började ta in färsk mjölk i sortimentet. Jag fick leveransen av mjölk från mejeriet i Alingsås till min butik i Asklanda. Mjölken levererades i enliters glasflaskor som transporterades i en back som rymde 12 flaskor. Leveransen skedde med mjölk bilen som kört böndernas mjölk till mejeriet och backen stod på flaket i solskenet. Det var innan vi kände till vikten av att kylkedjan absolut inte får brytas. Tomflaskorna lämnades tillbaka till butiken för vidare befördran till mejeriet där de diskades och återsändes.

Leif Brunnegård

Hänt på bögda...

Lantbruksmuseum invigt i Nittorps by

Klippt och invigt. Mats Josefsson klipper det blågula bandet.

Dalstorp -Nittorps Hembygdsförening har invigt sitt Lantbruksmuseum på Stommen i Nittorps by.

Det är en gammal idé som gått i uppfyllelse berättade föreningens tidigare ordförande Mats Josefsson på Stommen som var med i styrelsen från starten 1951. Då jordbruket på Stommen lades ner under 1980-talet kom idén upp att göra ett museum i ladugården. Nu kunde inte dessa tankar gå i uppfyllelse just då men föreningen har samlat redskap under åren och för några år sedan började den nuvarande styrelsen planera och arbeta för att förverkliga den gamla tanken. Det har varit en hel del snickrande och städande och målande under ett stort antal kvällar. Det återstår en hel del arbete i form av fotografering och beskrivning av föremålen på museet.

Ordföranden Gunnel Persson inledde invigningen med att läsa en dikt "Husdjur i tiden" av Tomas Rundqvist. Därefter fick Mats Josefsson klippa det blågula bandet och förkunnade museet för invigt.

Ordföranden tackade de som under flera år lagt ner mycket tid med för att göra in ordning museet. Det var Mats Josefsson, Lars Hallgren, Lars Andersson, Gösta Nilsson och Ingemar Josefsson som fick mottaga var sitt vårdträd "Aronia" samt Jan Josefsson som fick en annan present. Gunnel och Sven Persson fick ett tack från medlemmarna som framfördes av Jan Josefsson i form av ett presentkort och blommor för deras insatser med museet.

Karl Gustav Junhall, född Johansson och uppvuxen

i Nittorp samt tidigare lärare i en del av socknens skolor, överlämnade en klave (ett skjutmått för att mäta tjocklek på trädstammar) som kommer från Salomon Svenssons gård, Stora Spånarp.

För besökarna var det visning av hur man tillverkade trätjära förr i världen från tjärstickor. Det var Olle Fredriksson som nu överlämnade sina kunskaper till Anders Andersson och hans fru Kristina i Månsagården..

I ladugården visade Birgitta Lindqvist hur man separerade mjölk. Grädde och skummjölk blev resultatet. I en annan maskin visade hon hur man tillverkade smör utav den separerade grädden.

Museet kan besökas om man kontaktar någon i styrelsen för föreningen eller Mats Josefsson på Stommen Nittorp.

*Sven Persson
Nittorp*

Dalstorp-Nittorps Hembygdsförening 60 år

Dalstorp-Nittorps Hembygdsförening har firat sitt 60-årsjubileum. Firandet gick av stapeln på Stommen i Nittorps by med nästan 100 medlemmar och gäster. Ordföranden Gunnel Persson hälsade alla välkomna och firandet började med mat och dryck och kaffe med tårta som sig bör.

Sabina Henriksson från Borås hade engagerats som underhållare och det programmet hon genomförde med sång, och spel på en rad olika instrument passade bra in i firandet och var verkligen uppskattat av deltagarna. Hon fick även en del hjälp av Helge i Ryda på munspel.

Helge Josefsson i Ryda överlämnade till föreningen sin samling av egna Älgvisor som han skrivit under åren 1963 till 1988. Visorna beskriver personer och händelser som inträffat under årets älgjakt. Dessa visor har sedan blivit tonsatta av Anki Aronsson och David Norén i Gisslarp/Nittorp. Helge sjöng också signaturvisan i samlingen utan ackompanjemang.

Kurt Aronsson i Gisslarp/Nittorp överlämnade ett samlat verk om Byggnader i Nittorps socken 2011, till föreningen. Det finns just nu i form av ett USB-minne men det skall tryckas till ett häfte lagom till jul. Han har tillsammans med Egon Pettersson, under flera års tid, fotograferat alla hus i socknen och inkluderat en liten

Blomsterflickor. Monica Nilsson, Ing-Britt Josefsson, Elisabeth Nyman, Marianne Claesson fick blommor av ordföranden Gunnel Persson.

Belönade med Västergötlands Hembygdsförbunds diplom blev Ann-Stin Jacobsson, Viola Essgren-Larsson och Elof Johansson. Gunilla Jacobsson var förhindrad att närvara.

beskrivning om ägare med mera. Detta verk har nu blivit klart i lagom tid för jubileet.

Carl Göran Ekstener från Ljungsarps Hembygdsförening framförde sin förenings gratulationer och lämnade ett presentkort på ett exemplar av "Ljungsarpsboken" när den kommer ut under hösten.

Ordföranden Gunnel Persson riktade ett stort tack till alla de som hjälpt till vid det här jubileet och överlämnade blommor till Stommens stugvärdar och dagens värdinnor.

*Sven Persson
Nittorp*

Diplom i Skärv

Kors, att det kunde vara så roligt i skolan. Det mindes jag inte, men det fick jag lära mig vid ett besök på hembygdsdagen vid Skärvs hembygdsgård där det hölls lektion i solgasset med svart tavla, gammal obekvämlig skolbänk och trevliga fågelplanscher. Lärarinnan i gammaldags kläder heter Ulla-Britt Westelius, Töreboda, och hon fick rentav oss att sjunga en gammal trall i marschtakt, Vi gå över dagstänkta berg. Det lät väl ärligt talat inte så bra om klassens skönsång, men det brukade det väl inte göra i vanliga skolan heller. Hembygdsdagar av det här slaget har firats sedan 1979, och den fungerar även som hemvändardag då utflyttade passar på att komma hem igen. Ordföranden Ann-Stin Jacobsson kunde glädja sig åt både vackert väder och ett diplom för sina insatser i föreningen. Fyra mycket förtjänta medlemmar tilldelades Västergötlands Hembygdsförbunds diplom, överräckta

av Hans Menzing från förbundsstyrelsen. De övriga belönade är Viola Essgren-Larsson, Elof Johansson och Gunilla Jacobsson. Den senare var förhindrad att delta, så hennes diplom togs emot av mamma Ann-Stin. Alla de hedrade är verksamma i styrelsen men har också gjort en rad insatser på andra områden.

Dagen avslutades med friluftsgudstjänst av Markus Hagberg vid hembygdsgården.

Hans Menzing

Välbesökt hembygdsdag i Brandstorp

Hembygdsdagen i Brandstorp blev både lyckad och mycket välbesökt. För underhållningen svarade Bröderna Trück från Töreboda tillsammans med solisten Eleonore Larsson.

I strålände solsken hälsade föreningens ordförande Stig Mellberg alla varmt välkomna till årets hembygdsdag, samt förklarade hur programmet var upplagt. I väntan på underhållningen fanns tillfälle att gå runt och titta på olika hantverk, utställningen om tårtbakerskor, fika, köpa lotter eller kolla in i de gamla sakerna i museerna. Populärt var det inlånade tuff-tuff-tåget som gjorde en runda i bygden för dem som ville se sig omkring. Vävstugan var öppen för allmänheten som ville se hur vackra dukar, löpare och mycket annat vävdes i stolarna.

Kokosbullkastning var det många som prövade på. Klarade de fånga bullen så fick de som vinst äta upp den. Inne i ett plasttält kunde man njuta av olika hantverks tillkomst. Allt från knyppling av spetsar, tavelmålning, tillverkning av kabelfransar (fransar till dukar med mera.),

Ulla Göthberg visade olika hantverkstekniker för intresserade samt även sina egna målade tavlor och vykort.

flera olika sömnadstekniker och mycket annat. När det var dags för Bröderna Trück fylldes varenda sittplats framför samlingslokalen. Ett uppskattat inslag med fart och fläkt till 30-talsmusik och tidsenliga kläder. Många gamla låtar framfördes av Bröderna Trück som presenterade sig som bröder men inte alltid till varandra förklarade Martin Andersson, bröder har vi alla. I orkestern ingick dragspel, bas, trummor och gitarr samt sång av Eleonore Larsson. Under två omgångar fick publiken njuta av gruppens sång och musik.

Som avslutning hölls gudstjänst i kyrkan av komminister Kristin Rundgren. Hembygdsföreningens maskör medverkade med flera sånger under ledning av Annelie Ödvall och kantor Fredrik Carlsson vid pianot. Doris Johansson läste dagens text och Anita Bergman förbönen. Fredrik Carlsson var organist.

En värdig avslutning på den välplanerade hembyggsdagen i Brandstorp.

*Eivor Edén
Bramstorp*

Skolmuseum i Hasslösa

Skolan i Hasslösa öppnades 1886 och fortfarande finns det grejer bevarade från den tiden. Numera inhysta i Hasslösa skolmuseum i Hembygdsgården, där det invigdes i början av augusti av hembygdsföreningens ordförande Anna-Lisa Holm-Bergh. Under mellantiden har skolföremålen funnits i gamla skolan som använts som församlingshem, men som nu sålts till en privatperson.

Utmärkelser i Vegby

Göte Öberg från Västergötlands Hembygdsförbund har delat ut ett diplom till Gustav Johansson, Göran Axelsson, Kerstin Claesson och Linnea Classon

Söndagen den 7 augusti hade vi tur med vädret, regnet höll sig borta från Vegby. Det har inte varit så varje söndag den här sommaren när vi samlats vid hembygdsstugorna. Den här söndagen var Göte Öberg från Västergötlands Hembygdsförbund på besök för att utdela diplom till Göran Axelsson, Gustav Johansson, Kerstin Claesson och Linnea Claesson för deras arbete i Hembygdsföreningen. Gustav har varit med och bildat föreningen 1970 och sedan blivit kvar i styrelsens alla år och Göran kom in som suppleant detta år och efter en läroperiod blev han ordförande och det är han fortfarande. Kerstin har varit sekreterare och stugvärdinna i många år. Linnea var med i styrelsen i många år och hon var även stugvärdinna. Göran och Gustav fick också ta emot var sin hedersnål med lagerkrans från Sveriges Hembygdsförbund. Ett stort tack riktades till dessa personer och alla andra som hjälper till i föreningen.

När man druckit kaffe och ätit våfflor kunde man gå in i Hantverkstugan. Där hade Margareta Svedberg gjort ett bildspel som man kunde se via en tv-apparat. Det var många vackra bilder från Vegby. Det gamla Vegbysåget när kungen var där visades. Flera fabriker, affärerna Lönngård, Konsum, Ica kunde vi också se. Sportbilderna handlade bland annat om bandy och fotboll. Andra utställningar som visats under sommarsöndagarna var Ridvägen, Kulturvägen, Laga skifte och Vegby gård.

*Rolf Johansson
Vegby*

Har Du berättat något från Din bygd
i Västgötabygden?

Hembygds- och familjedag i Kinna

En av "vikingarna" vid ett bord med bilder och material från järnframställning.

Söndagen den 28 augusti arrangerade Kinna Hembygdsförening sin traditionella Hembygds- och Familjedag i Mariebergsparken i Kinna.

Ett nytt inslag var att Marks kommun medverkade genom att rikta sig till nyblivna svenska medborgare i kommunen med blommor och ett välkomsttal av kommunalfullmäktiges ordförande Lennart Brunander. Tyvärr var det få av de nya svenskarna som hade hörsammat inbjudan. Marks kommun fyller 40 år 2011 och bjöd på underhållning av Jerry Rudenwall med kaffe och tårta. För andra året medverkade Marks Fornminnesförening. Huvudattraktionen där var framställning av järn med den i fjol nyuppförda blåsterugnen i parken. Enligt Leif Edvinsson, som vi kanske kan kalla hyttmästare, gick det rätt bra. Vi fick väl något kilo järn säger han. I anslutning till ugnen hade vikingarna slagit läger, klädda i tidstypiska kläder och arbetade de med redskap och material från vikingatiden. I smedjan fick barnen prova smidestekniken.

På logen visade, och saluförde skickliga hantverkare sina produkter i lera, silver, trä eller kanske ull. Ett steg i ullens beredning visades vid en spinnrock och hur grädden blir smör demonstrerades med kärnan.

I Hembygdsgården visade hembygdsföreningen delar av sin samling av gamla allmogeföremål. Vädergudarna var välvilligt inställda. När vällingklockan ringde till samling hade regnet nyss upp hört och det höll upp till klockan sex då portarna stängde.

*Text Karl-Erik Lerbro
Foto Sture Johansson
Kinna*

Solliden är Vassända-Naglums hembygdsgrd

En åktur med häst och vagn är en upplevelse.

Trestads center är ett industri- och affärsområde, som ligger där städerna Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg möts.

Här verkar Vassända-Naglums Hembygdsförening, som har medlemmar från hela området, mest från Vänersborg och sedan Trollhättan.

Soldatorpet Solliden ligger längs vägen mellan Trestads Center och Båberg. Det byggdes under 1840-talet och består av ett boningshus, en ladugård och en jordkällare. Det var bebott till 1979, på slutet av en ensamstående man. 1981 överläts torpet till dåvarande Älvsborgs museum. Vänersborgs kommun äger marken. Västarvet (Västra Götalands museer) byggnaderna och sedan 1990 vårdar hembygdsföreningen torpet som sin hembygdsgrd. Ett ovanligt och väl fungerande samarbete

Varje fredag (utom midsommarafton) under maj till augusti har föreningen visning av torpet mellan 10.00 – 14.00.

-Många besökare är stamgäster, som får sig en kopp kaffe, en våffla efter hemligt recept och en pratstund i den "goa" miljön. Solvarma dagar kan 100 – 150 personer söka sig till Solliden. Visningsdagarna avslutas sista söndagen i augusti med "Öppet hus". Då upplåter föreningen sin park till säljare av i huvudsak egenproducerade varor av skilda slag. När Västgötabygden besökte årets öppna hus fanns 27 marknadsstånd på plats. Vi fick smaka på mannekängskinka från Småland, beskåda handgjorda ljus från Brastad, bjöds på sylter, marmelader och safter av alla de slag och kunde köpa bröd från bakstugan i torpet. Det var hög kvalitet på varorna som salufördes.

-Det är inga svårigheter att få hantverkare till "Öppet hus". Vi tar inte betalt och står till tjänst med tält och andra regnskydd, vilket kan behövas när vattenfyllda moln täcker himlen som idag, säger föreningens ordförande.

rande Stig-Åke Andersson . Detta är föreningens största arrangemang under året och lockar alltid mycket folk, Sedan avslutas säsongen med en festlig träff för de 40-50 medlemmar som arbetat i Solliden under sommaren. Vi har i år kompletterat Solliden med en förråds- och toaletbyggnad, som anpassats till torpmiljön.

Vår förening bildades för snart 30 år sedan med legendaren Berit Hange-Persson, som pådrivande. Vi har ingen egen lokal, förutom torpet. Vi samarbetar med svenska kyrkan, bland annat med ett uppskattat luciafirande. Vi tror att samarbete på alla fronter är framtiden för oss, avslutar Stig-Åke.

*Text Roland Antehag
Foto Stig-Åke Andersson*

Vandring från Stenbrottet upp mot gården Rustsäter.

Vandring kring Rustsäter

Ilördags genomförde Kinnekulle Hembygdsförening sin sista bygdevandring för året. Till starten i Stenbrottet kom nästan 100 personer. Lördagen bjöd på en strålande sensommardag och det fanns nästan inte ett moln på himlen. Björn Sjöstedt berättade om de höga kalkstensväggarna med sina tydliga spår av tiden och de många miljoner år det tagit att forma sig till detta berg. Det är svårt att förstå och att människan på några år kan göra ett så stort sår i Moder Natur. Var man än tar sina steg finns spår av fossiler, en av de vanligaste är stenpotatisen eller även kallat kristalläpplen, dessa och ytterligare fossiler berättade Eva Roffey om.

Vandringen tog sig vidare upp på stenbrottets kant fram mot den gamla 1600-tals byggnaden Rustsäter , en gammal byggnad med stort kulturhistoriskt värde. Huset var tidigare i Cementas ägo under 1970-talet stod det öde och förföll, sedan 1981 är gården i privat ägo.

Anki Lindblad berättade om sina minnen när hon besökte sin mormor och morfar på Rustsäter. Då gick den gamla landsvägen från Medelplana förbi Römossen, torpen Kohagen, Kleven och fram till nuvarande vänstersväng ner mot Munkängarna och fortsatte rakt fram till Utsiktsplatsen. Torpet Valåsen och Mauritzsdal låg ganska nära varandra, men Mauritzsdal fick ge vika för Cementas exploatering av det stenbrottet. Djursgårdstorp var också ett torp som låg i området, detta revs i samband med exploateringen, torpet låg ungefär där handikappbryggan vid sjön i stenbrottet ligger. Det berättades att där stenbrottet nu finns var det ängsmark.

Eva Cato från Lindome hade planerat in en helhelg på Kinnekulle i samband med vandringen kring Rustsäter. Sedan många år har Eva sökt sina rötter och funnit att på gården Rustsäter har hennes farföräldrar bott. Eva hade tagit med sig sina barn och släktingar till helgen på

Kinnekulle, de kom både från Stockholm och Göteborg. Vandringen var en del av helgens begivenheter för Eva och hennes släktingar. Eva hoppades på att få svar på frågor som hon aldrig fick av sin mor Gretchen. Hennes farföräldrar bodde på Rustsäter och farfar var rättare Gabriel Eriksson. Eva har sökt med ljus och lykta efter personer som kände hennes mor Gretchen och funnit några kontakter under åren. Även denna dag fick Eva möta människor som kände till hennes mor och som kunde berätta om henne.

Vandringen fortsatte runt Stenbrotten, på platån ovanför Munkängarna blev det kaffe med fika som var och en hade med sig, dagen avslutades med lottdragning. Bengt Sjöstedt berättade om bland annat Hembygdsföreningens arbete med Bruksmuseet som togs i bruk år 2004 på Falkängen.

Dessa bygdevandringar som anordnas har till syfte att få information om byggnader och människor från området. Vandringarna tenderar att mer och mer bli mötesplatser för människor. Eva Cato från Lindome var en av dem som fick möta nya människor och som gav henne något att bära med sig framöver i sitt fortsatta sökande om sina rötter. Nu stundar planeringen för hembygdsföreningens fototräff den 15-16 oktober vilket denna helg har temat ”Emigranter från Kinnekulle”.

*Text Lena Brodin
Foto Freddie Wendin*

J P Johansson, uppfinnaren från Södra Härene

Johan Petter föddes 1853 och växte upp i Södra Härene. Han arbetade bland annat på torvfabriken i Vårgårda innan han efter några år som rallare hamnade i Enköping. Där jobbade han som en framgångsrik företagare och uppfinnare. Några av hans mest kända uppfinningar är rörtången, skiftnyckeln och sockertången. Drygt 110

Curt Eriksson, ordförande i JP-sällskapet, överlämnade en CD-skiva till Lars-Åke Kempe.

patenterade uppfinningar hann han med innan han avled 1943 strax före sin 90-årsdag.

Ett 25-tal medlemmar från J P Johansson Sällskapet i Enköping var på genomresa och stannade till i Vårgårda. Sällskapet möttes upp av Södra Härene hembygdsförening och representanter från kommunen. Föreningarna åt lunch på Mikaelsgården, där en stor målning av J P Johansson finns i ett av rummen. Lars-Åke Kempe, som bland annat skrivit en bok om J P, underhöll med sitt dragspel. Curt Eriksson, ordförande i JP-sällskapet, överlämnade en CD till Lars-Åke innehållande ”J P Johanssons vals” samt ”Morgonskift i smedjan”. Curt berättade att en staty föreställande J P i naturlig storlek skall sättas upp på Gustaf Adolfs plan i Enköping. Det var på den platsen JP:s första smedja i Enköping låg. Smedjan startade 1886. En prototyp av statyn visades. Efter lunchen åkte gruppen till Härenegården i Södra Härene för att dricka kaffe och prata vidare.

I Härenegården visades en skoljournal från 1865 där det skrivits om J.P's närvaro vid skolgången i Södra Härene skola. Vid detta besök hanns det inte med att besöka ”Stoppatorpet”, J.P:s barndomshem, men där har föreningen varit vid tidigare tillfälle. Ett besök i Södra Härene kyrka avslutade den mycket trevliga eftermiddagen.

Ingrid Andersson

Har Du funderat på

att ge Västergötlands Hembygdsförbund en gåva? Kontakta förbundskassören Hugo Isaksson, telefon 0321 - 300 01 så hjälper han Dig gärna. Vill Du skänka Din egen förening en gåva, då tar Du kontakt med kassören i Din egen förening.

Bygdestäv och ordspråk

Den siste haern jak sköt, den slo jak sjuen i mäk ihjöl me ena riva, sa Janne i Skumpagår'n.

Hur skråen hade du knöet säckasimma, Kerstin?
För jak måste binna omen fira gånger, sa August, som kom från kvama efter ena mädelfard.
(resa med säd för malning)

Ät lagom hele, vi ska ju på kalas te mörran.

Stjäl aldri spekeflask, sa kärringa te helen (pojken) sin, för då får du så flötia böxeffiker.

Bättre brödlös än rådlös sa kärringa, torka borret me katta.

Liten hämd är också hämnd, sa kärringa å spötta på dar-rafars (grannens) gris.

Ho ä inte snörvacker, men ju längre en ser påna ju leare blir ho, sa drängen om si fästemö.

Jak skulle ge däk ena smörgås öm jak hatt något smör hemma, men då värsta ä att jak inte har nå't brö, sa kär- ringa te helen som kom mä posten.

Ett tidningsurklipp från ett album som tillhörde Astrid Andreasson och som vi saxat ur Glimtar från Essunga, utgiven av Essunga Hembygdsförening.

Vacker bok om S Ving

Jag får allt emellanåt förfrågningar om hur man skall skriva hembygdsböcker, jag läser ju många och har en del att jämföra med. Några exakta råd går naturligtvis inte att ge, men den nyutkomna boken Södra Ving då och nu skulle kunna vara en god förebild.

På bortåt 500 sidor presenteras främst dagens Södra Ving, men man har också gjort en kort inledning med bygdens historia och då inte minst herresätena och de stormannasläkter som fanns här förr. Människorna får stor plats, rader av personligheter porträtteras. Inte sällan rätt närgånget, eftersom författarna kände dem väl.

Boken ges ut av Södra Vings Hembygdsförening, redaktör är Kerstin Håkansson och naturfotografen Jan Töve svarar för layout. Resultatet har blivit en mycket vacker bok med luftiga och lättlästa texter, i de flesta fall korta texter, samt mängder av nya och gamla bilder av bygdens tidigare mästerfotograf Erik Hultin kompletterade av dagens mästerfotograf Jan Töve.

Vi har tidigare berättat om boken så jag nöjer mig med att konstatera att resultatet blivit mycket lockande och lättläst.

Hans Menzing

Läsvärt i korthet

Södra Ving då och nu. Redaktör: Kerstin Håkansson. Layout: Jan Töve. Utgivare: Södra Vings hembygdsförening. Välredigerad bok på 480 sidor med massor av gamla och nya bilder om människor, näringsliv, föreningar och livet förr och nu.

Meddelande från Föreningen för Västgötalitteratur. Nr 3 2011. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a den bortglömde akademiledamoten från Skövde, den falske jätten i Skara samt nya böcker.

Mimers brunn. Arkeologi, etnologi och historia i Västra Götaland. Nr 4 2011. Redaktör: Christina Ström. Utgivare: Vätteljuset, Skarstad. 52 sidor om bl a ryttmästarbostället i Skövde, Fallens dagar förr och nu samt Klevalegenden.

Gudhems-Axet. Medlemstidning för Gudhemsbygdens Hembygdsförening. Redaktör: Lars-Erik Kullevall. 51 sidor om bl a Rosendagen och föredraget där om Linné och växtodlingen.

Skara stiftshistoriska sällskaps medlemsblad nr 3 2011. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om bl a Västergötlands kristnande.

Körbsärsblomman. Medlemstidning för Eggby, Istrum, Öglunda Hembygdsförening. Nr 3 2011. Redaktör: Hjördis Lundberg. 28 sidor om bl a kyrktagning, lanthandel, Gustav Vasa och Istrums gård samt guldburget i Hornborga.

Västgöttagenealogen. Tidskrift för Västgöta Genealogiska Förening. Nr 2 2011. Redaktör: Kjerstin Olofsson. 24 sidor främst om Östergötland.

Knös Västgötaslakten. En släktredovisning utgiven och nedtecknad av Staffan Knös. Eget förlag, Ronneby. Ett litet häfte som har mycket att berätta om personligheter i slakten som har rötter i Knorren i Hangelösa på 1500-talet.

Borgstena socken. Vår hembygd, människor, gårdar, torp. Forskning främst Berndt Fahlman och sammanställning Sune Svensson. Utgivare: Borgstena Hembygdsförening. 464 sidor i A4-format med mängder av bilder och fakta om Borgstena.

Ale släktforum. Nr 2 2011. Bl a historia om Riseberga.

Borås Släktblad juni 2011. Bl a kyrkobyggare från Sandhult och deras byggen.

Habobygden nr 1 2011. Om bl a bandynostalg, oxar och pistoltillverkning.

Mark-Rötter nr 2 2001. Bl a varg- och rovdjursjakt i Mark.

Trollhättebygdens Släktforskare. Nr 2 2001. Andra delen av berättelsen om arbetarupplöppen vid Önan i mars 1868.

Hans Mrnzing

Aktiv hushållning

Hur svensk sommar ger mat för vintern. Rusta mot en oviss framtid. Urtidskriften Aktiv hushållning år 1941 nr 3

Var får vi mat ifrån?

Vår skörd har skadats av köld och torka. Vi kan inte lita på andra länder. Det kan bli bekymmersamt med maten i vinter och vi måste hjälpas åt att fylla förråden.

Men Sverige har resurser. I hundratusentals trädgårdar växer potatis, grönsaker, kål och rötter, vinbär, krusbär, hallon och jordgubbar, äpplen, päron, plommon och körsbär. Det är både billig sommarmat och mat för vintern.

Nu är det tillfälle för alla husmödrar att rusta för vintern. Familjen ska äta det färska, spara på mat som kan sparas, koka in, sylta, safta och torka. Hemmens förråd är landets största förråd.

Ur en bok från 1942

Man tager vad man haver

”Kasta inte bort någon mat, spara! Men håll rätt på, vad ni har sparat, så att ingenting förfars. Gå ideligen, ideligen igenom ert skafferi, källare och andra förvaringsrum, så ni vet vad ni har. Känn på locken på inkokningsburkarna emellanåt. Se över, att era saftflaskor äro täta. Vänd på era inlagda skinkor och stekar och koka om lagen, om så behövs. Vänta inte tills våren med det, så att ni blir tvungen att gräva ner köttet i lönndom. Plocka bland era inlagda gurkor och ta bort blad och kryddor som vilja mögla. Se till att lagen står över edra insaltade grönsaker Sköter ni födan ordentligt, kan ni sova lugnt på ert öra i den glada förvissningen att ni gjort er beredskapsplikt!”

*Gunvor Fröberg
Långared*

Ångerfull gosse

Under första hälften av 1900-talet kom det ofta resepredikanter till de olika missionshusen. Det var inte alltid som de små missionsförsamlingarna hade råd att ha egen pastor. Då anlitate man resepredikanter. De fick ofta övernatta hos någon familj i församlingen. Hade man gäster var maten ofta extra god. Detta hade en li-

ten gosse lagt märke till, så han bestämde sig för att bli resepredikant för då skulle han få extra god mat varje dag. Efter middagsmålet en söndag fick gossen följa med sin pappa och resepredikanten ut på en promenad. När de gick där på vägen fick han höra vilka bekymmer predikanten ibland hade över vad han skulle predika, då beslöt den lille gossen sig för att inte bli resepredikant.

Gammal varning

Stäng döra!

Skjut spjält!

dä ä en luffare på jaert!

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, Spireavägen 5, 513 35 Fristad
tel 033 - 26 19 21 e-post: birgitta.fristad@telia.com
Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vår-
gård, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se
Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1,
532 32 Skara, tel 0511/12643,
e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Eva Bergström Hyenstrand, Carl von Linnés väg 2,
Skultorp, 541 55 Skövde, tel 0500 - 43 30 13,
e-post: hyenstrand@hotmail.com
Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
54015 Väring, tel 0500-441105, 0708-420453,
e-post: j-o.berglund@telia.com
Bo Björklund, Hövägem 9 C, 446 32 Älvängen. tel
0303 - 74 98 78. e-post bo.bjotklund@risveden.com
Tage Brolin, Bäckaskog, Främmostad, 465 97 Nosse-
bro, tel 0512/531 50, e-post: tb.bygg-tjanst@telia.com.
Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,
tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com
Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna, tel
0320 - 397 77, e-post anna.faxgard@telia.com
Per-Göran Persson, Östergården 1, 54066 Sjötorp,
tel 0501-50138, 070-7838079.
e-post pellep@telia.com

Förbundsordförande: Eva Bergström Hyenstrand.
Förbundssekreterare: Mona Lorentzson, Wallströmsli-
den 6, 463 71 Lödöse. Tel 0520 - 66 02 74
e-post: mona.lorentzson@gmail.com
Förbundskassör: Hugo Isaksson, Box 2067,
523 02 Timmele. Tel 0321 - 300 01.
e-post hugo.isaksson25@hotmail.com .

Kanslist:

Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box
15, 534 21 Vara, tel 0512-10550 fax 0512-339 42,
bost. 0511-37 03 30,
Bankgiro 378-5383, Plusgiro 8 57 59-9,
Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Bilden på luffaren Assar Johansson är tagen i Naum och finns i bildarkivet på Västergötlands museum i Skara.

TV-antennen

Kommer Du ihåg den första TV-antennen i byn?

1955 började man med provsändningar i Stockholm. TV-sändningarna började från Chalmers i Göteborg 1956. Den första testbilden sändes den 16 oktober 1956 klockan 02.51. Då var staten inte med i försöken. I februari 1957 tog staten över programansvaret. En länk från Stockholm kom 1957 och i juli 1958 flyttade man ut sändaren till Brudaremossen. Därmed upphörde TV-epoken på Chalmers i Göteborg. Sändarna var inte så starka till att börja med. Olof Gabrielsson, lanthandlare i Ljurhalla utanför Vårgårda ville sälja TV-apparater och han fick sätta upp en mast på taknocken. Masten var 9 meter hög och fick stagas över hela taket. Man sände på en kanal och sändningstiden var begränsad till kvällstid. Men utvecklingen gick framåt och den 5 december 1969 fick vi TV2 som inleddes med Testprataren 6.00 - 18.00. Klockan 18.00 Testbild och 18.29 Radiochefen Olof Rydbeck inviger TV2. Han fick en minut på sig för sedan var det barnprogram.

De flesta av våra TV-apparater var bara avsedda för ett program, så vi fick ha en liten låda ovanpå TV-apparaten där vi kunde växla program. Det var före fjärrkontrollens tid.

När vi sedan köpte en ny TV, då fick vi ha två antenner på TV-masten, den satt som regel fäst på skorstenen. Vi fick så småningom lokala sändare runt om i landet och var mottagningsförhållandena dåliga kunde man få en lokal slavsändare som fick sina signaler från en lokal sändare. Det var inte alltid den närmsta sändarantennen som gav den bästa bilden. Markförhållandena spelade en viktig roll.

År 1992 kom ett nytt TV-bolag som heter TV4. För att finansiera sin verksamhet fick vi en reklam-TV-kanal.

Men utvecklingen går vidare och det kom nya TV-bolag vars program man endast kunde titta på om man betalade i förskott. Då kom nästa antenntyp, den så kallade parabolantennen, Den hämtar sina signaler via någon satellit uppe i rymden.

Den första typen av TV-sändningar var analoga och allt förmedlades via markbundna sändare. De analoga sändningarna var skrymmande och det blev mer och mer trångt i etern. De digitala sändningarna kräver inte så stort utrymme, men nu är en perfekt frekvensinställning nödvändig. I februari 2008 släcktes de sista analoga sändarna.

Nu kan vi få vårt TV-program via datorns bredband både genom telefonjacket i väggen eller via ett mobilt bredband.

Vilken utveckling vi har varit med om!

De första TV-bilderna vi såg var i svart-vitt och bildskärmen var liten. Bilden var långt ifrån skarp och för det mesta snöade det i rutan. Vi hade bara ett program och sändningarna började klocka 18 och slutade vid 22-tiden. Nu har vi stora bildskärmar med knivskarpa bilder i färg och vi kan se på TV dygnet runt. Från hela världen precis när det händer.

*Text Leif Brunnegård
Foto Matts Brunnegård*